КОНТРОЛЬНЫЙ ЭКЗЕМПЛЯР

Масса а мехкашкара пролетареш, вlашаlхета!

ШЕРА 26 апрель 1969 шу № 51 (4961). Мах 2 кап.

СЕРДАЛО
(«Свет»)

Советски Союзан Коммунистически парте Нохч-Гlалгlайн обкоман, Нохч-Гlалгlайн АССР Лакхехьарча Советан Министрийн Советан орган.
Орган Чечено-Ингушского обкома Коммунистической партии Советского Союза, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР.

1923 ШЕРА ДЕНЗ АРАДУЬЛА

В. И. Ленин. Художника П. В. Васильева даьккха сурт. ТАСС фотохроника.

ЛЕНИНИЗМАНА ТЕШАМЕ ХИЛАР—ЕРРИГА ВАЙ КОТАЛОНАШ ДУХЪЮВЛА ХЬАСТ

В. И. Ленин вьча дийнахьа денз 99 шу дизара хетальча торжественни заседане новкъоста И. В. КАПИТОНОВА ягь доклад

Накъостий!

Советски Союзан Коммунистически парте, вай мехка берригача къахьегамхоша чlоагlа деза беллалдоккхуш Владимир Ильич Ленин вина дийнахь денз 99 шу дизар.

Из деза да вайна ахьана белгалдоккхуш вежарашка долча социализмна мехкий къахьегамхоша, дуьнен халкъашта юкъерча болхлой классан дуьнен коммунистически боламон, хьалха латтача дерригача адамашна.

Ленина цlи хlара советски сага, дерригача дуьнен тlаьрча къахьегамча наха езаш тергаран хиннай массаза а, кург а и.

Ленина цlи цlаьхка а лергаш. Цуьнца дувзадента да тlьоалагlча бlаьшерене нарагlдаьнна эттара доккхагlа дола хlемаш: кердача тайпара йола пролетарски парти хьаяр, Сийлахь-Боккхача Октябрьски социалистически революци, болхлойн ахархойн керда пачхьалкхе хьахлар, социализмо, дуьнен халкъашта юкъерча коммунистически, болхлой, къамий-кортакхужьлеш боламо къахь дерриг-дуьнен-исторически коталонаш.

Ленин хиннад Сийлахь-боккха уйланхой революционер. Гениальни теоретик хиннача цо беррига бола наьхь вахар, опыт кlорга lомаярна ларда тlа баьб къахьегамхой саланаргча хьашташте тlе а берзабеш. Сийлахь-боккха революционер хиннача цо шуй беррига практически болх марксистски теоре чlоагlача ларда тlа вlаштlехьбаьхаб, ма ярра дхочаргьный цуй принципаш. Ревизионисташен оппортунисташен латтабеча къовсаме Ленинс кlаллардаьккхад «марксизме дийна са» творчески революционни хьехам из хиларах тарра, марксистски теоретически уйла деtlахкувлара дикъе бlарча эпоха а хиина дlаэттача кердача выходящим положениешца бlаьхий баьб из.

Сийлахь-боккхача lилман коммунизм хкоьллача Карл Маркса лакна да дlаьяхача замахахьарча уйланахошна тайп-тайпара довзийтад дуне, цхьабакъда, гlулакх сецах лаьттах ..., из лаьттад, пурна эргадаккхарах, иза гlорданьна дешаш. Чоалдане хиларга дилляча цапоалкхаш дола обществана революционни эргалоцаш яра деккар духхьашха кхоачашдаьд Ленина, цо хьаьча коммунистий парте, болхлой классо, вай мехка къахьегамхоша.

Парте кулгалца ленински воккха гlолла чlоагllа бlубеннеш дода советски халкъ керда общество хьал а еш, машаран социализман, халкъий паргlатона лоlамен гlулакх хьал а лоттадаш.

Ленинск байракха кlал а этта хьалхьай вай социализм. Цу байракха кlал а этта бирсачу къовсамашка кlалхаръваккхар вай социалистически. Дальхен паргlатон лоlамаш! Ленина байракха кlал а этта коммунизма кердача коталонашка долх вай!.

ЛЕНИНА ПАРТИ—СОВЕТСКИ ХАЛКЪА ДЕНАЛЕРА АВАНГАРД

Новкъостий! Ленина нарагlданна сийлахь-доккха хlама да большевистски парти, болхлой классен беррига къахьегамхойн хьавташ бахьан долаш, коммунизма котало бахьан долаш лергlаен къонахчаа долаш къовсам лоттаберий парти хьаяр.

Марксен Энгельсен идеех котгlортолга а еш, Ленина хьабаьб пролетарски партех бола бизза, бlарча хьехам, кийчьный цуй идейни, организационни, политически ларлаш. Алааа творчески марксизма партена, революционни гlулакхий партена мара мага йиш йолаш дацар болхлой класса дог урвуттадер, организатор, коталоний къовсама кулгалхо хуьга. Духхьал из тайпа парти я Ленина хьаьр. Цо вlашагlьеллий из моастагlчо бlарг хьа ца локкийташ тlалекхача алания чlаl, бирсача классовн къовсамашта lона а яьй, чlоагl а яьй, ерригача халонех чикх а йоахаш битай цо из сийлахь-доккхача дагалаттачута — капитализи дlаюкхарга, пролетариата диктатура оттакрга, керда общество хьалъарга.

Машар боваш къовсеш лоттабаьб Ленина парте мугlарий цхьоагlо бахьан долаш, из цхьоагlо бlарга се санна лорее, революционни принципашта лоарзагlа из доалаш тешаме хила lомадаьд. Цо цхьа сенна, дунехьа а белгалдаьнна, марксизмана ревизи еш волчо, ... парте кулгалдара роле цхьоагlое духьоацаш волчо ма дарра ала, буржуазена новкъостал ду, болхлой класса гlулакх, социализма гlулакх долх.

Ленина васкеташта тешаме йолча вай парте массаза лора а хьй, лора а ергья марксизма-ленинизма цlенал, шуй мугlарий идейнии организационни цхьоагlо. Из хоадамболлаш дуьхьала лаьттай троцкисташта, аьттехьарча оппортунисташта, парти марксистско-ленинизм наькъе тlара якхха гlертача национализташта. Антиленински течениеш цlеньш йохаярах парте генеральни никъ тоаме лакхбаккхара лоаргlамеча хьалех цаl хилар.

Исторически опыто чlоагlа тешал ду, марксистско-ленински партена кулгалдар обществана революционни эргалонаш яра хоадамбоалаш йола фактор хилара. Цудухьа цхьа бахьан доацаш дац дунен реакци доркъеппе коммунистически партеех гlерташ хилар, дукхача къахьегача наьха царех бенна тешам шуй ерригa средстваш оаргагlьаьна бухбаккха, общественни вахара цар еш йола влияни мелье гlертиш хилар. Цу тайпара болхлой класса ше эксплуататорашта духьала лоетсабеча къовсаме кlеткхийта, хьакъаш социализма наьха тlара дакха, дунен революционни прогрессоице гlорт вай классовн мовстаийн.

Цу гlулакха буржуазни пропаганда бокъонна барта болх нисс тайпара ревизионистан. Царах цхьаберш лаьттахьара тlетlерт, вожаш — «аьрдельера», кхиберьаш, маlаш цунух хулашыц. Шар а, вокхар а телхабу партех бола марксистско-ленински лахкам, цуй кулгалдеро лоархlам lоtelаби. Хозалета дац марксизмане - ленинизмана тlера бавнаа уж буржуазе саа гlаньехта лестабеш хилар, нарен иш гlоший лоархlаш хилар.

Цу хьалапика революционни фалангтамо марксистана-ленинизма. моллагlча тайпара даже а цисрпнлиямо ... тайпнча белхашта духьаларо къовсам чlоагlбу, хьгтuчйокхх ревизионизм догматизмаш шоай мугlараш кхета а ду, чlоагl а ду.

Новкъостий! Вай обществ вахара лоархlамагlара белгало а коммунистически парте лоархlам советски ... глард хиларех тарра дlахо лакхлуш хилар. XXIII-ча съезд решенеша дикача сагlорахьара ... действи а еш, кхи а чlоагlагlа кхоташагlа хиний парти, шер а денвад, чlоагl а денваа къахьегамхошпара цуй бувзамаш. Чlоагlлуш латт парте теоретически гlуллакхий лоархlам, цуй лоархlам дацлу наьха политически баьвча, уж вlаштlехьбоаздр, царна кхетам дур хиларах тарра.

Советски наха хьакхайлкду масседолча хlеманна шоаш Коммунистически партех, цуй дейалерча штабах — ленински Централни Комитетах тешам беннеи уж ... хилар. Партен халкъан цхьоаlo — социалистически строй чlоагlа хилара йола тешаме лард, коммунизм хьалъара деккарен тонаме кхочашдергалярах бола тешаш.

Парте кулгалдеш лостам телаш йола воздействи общества материальни духовнии вахара ерригча оагlошка хоалуш я. Коммунистически общество хьалъара бу беррига бола lилман ларда тlа латтам, пллане боаржаlа, вlаштlехьбаьна хуьйташ бола низ ба КПСС. Политика оттеш, ... бегалдаш, парте пунша кхьена хьегойт уж практически кхочашдергдола кхаь а. Теорен практикан, политически организаторски балха цхьоагlо — цуй гlуллакхий лоархlамагlара пртнаш.

Обществана революционни эргалоеш яра низ хиларах тарра парти чlоагlа сий долаш хилара, халкъашта чlоагlа лоархlаш цар тешам беннен из хиларо шоай вахар партена идейно а организационно а дуьзза бевзм хулийт советски наьха. Укх тlехьарча кхаь шера партена юкъе веила 1 миллионе 800 эзара сагlа керда бlухо. Хlанз Советски Союзан Коммунистически партена вй 13 миллиона 755 эзара сагl. Хьайна мел, белгтала боккха низ а эзаш дегlаенай сийлахь-боккхача Ленина ларх дале, хьаналь, чlоагlль ях хиртий!

Хьакъе хьалхашка КПСС-а тlаlаттачи боккхача безамгахамо доккхий декхараш тlадожаду хlара коммуниста. Шуй хана Ленина яздыд, моттигча лелаш бола парте ченсам мах бовцаш бале а безвш вийна. Вай парте — революционни болхлой класса парте, — белгалдаькхад цо, — эттара хьалха йовкхо ю шуй состав дикагlа хиилайтара.

XXIII-ча съездо, ленински указание кхоачаш а еш, белгалдаькхад партийни мугlарий шенала, парте члена езй цlиъ хlара коммуниста лелае йоагlача тайпара ледирьа йоа ца ирен еш йоа йокхо парте, ерригча цуй организацей вахара ийсоа а хиина дlаотта сецо хилар.

Советски халкъа политически баьнча, цуй денаделра авангард, КПСС хила а хиннай, хlанз а и болхлой класса идеологи кхайкар. Эггара хьалха латтеи дикагlа ... обществ ... болхлой класcсо шуй кулгалдара роль деладу ... хана а. Белгалдоаккхаш хоза хет, КПСС-е хьачухйберашта юкъера болхлой ухх тlеххьарча хапа тlа-тlа кхагlа хулаш хилар. Соцна кандидатала хьачухйьарашта юкъера болхлой 53,4 процент хилар. Из вай парте наькьо ма вахара, социалистически общества вахарерча болхлой класса моттигашш волашен инйса тарлуш да.

Парте мугlараш хьалдуз козаш ахархой, советски интеллигенци хьалха латтача анкалий четах а. Совнха ... хlанзарашта ... уж ба lилмахой, литературан искусстван деятелаш, халкъа бахана специалисташ. Хlанз парте ва хlара кхоалагlа вола инженер, хlара шоалагlа вола агроном зоотехники, хlара пхелагlа вола воснехархо, хlара пхелагlа вола лор.

Белгалдоалаш хlана да, конопмоле кхетама школа яьккха боле дукха кагирхой хlанз парте хьачуухаш хилар. Гlулакхага дилла а бакъ хулаш да Ленина дешаш: «Вай кхоьнан ватти я, хlаьта кхоьне кагирхоика я. Вай новатоай парте я, хlаьта новаторашта тlехьа массаза а гlадбехе болх кагирхой» (Соч., бизза гуллам, т. 14, оагl. 163).

Къахьегамхой дикагlа болча вгалех шуй мугlараш хьаз а дуздаш, парте цу цхьан хиина хьадащ болх бу коммунисташта кхетам душ, Ленина гlулакх бахьн долаш хьинаре, сакъетаме, идейни чlоагlа къовсамхой бен уж вlаштlехьбоакаш.

Марксистско - ленински парте чlоагlагlа дола закон, цуч чlоагlагlа низен ларх а демократически централизма принцип, партийни вахара нормаш йизза кхоачашьяр. Ленина ... бакъьаль хьалъекха из принцип, уж нормаш хило масе оагlорахьара тоакхмах чакхъьинай. Мичча бесса ваьнна а царна тlера вахаро парте лоархlам мел баларга, шуй тlема революционни позиттеех ... хиннеех я ... гуг.

Парте XXIII-гlа съезд хиначул тlехьагlа денз партена чухьара демократи дlахо деtlахьара, коммунистий хьинахен самодеятельности лакхдалара процесс йоаленний. Лерригlа кхоачамьеш я коллективно кулгалдара принцип. КПСС Централни Комитета Пленумашка укх тlеххьарча шерашка мехка чуреи арахьарчен политика оааргaра деннии хийцад, общества вахара лоархlамегlарча оагlошта деш дола кулгалдергадоаххи тоадара гlулакхаш вlаштlехьдаьккхад. Лакхбеннаб моттигерча партийни комитетий ..., бюрой, партийни собраний лоархlам, товлуш доагlа партийни информаци. Ленински партийносте уйла, коммунистий коллективни хьакъали коллективни доlамн чулоацаш да парте дерригa гlулакхаш.

Партийни организацей хlара дешара вахар белгалдоал гlулакх долаш еш йола, принципиальни критикан самокритикен тlа-тlа дукхагlа деtlаухаш хиларца. Критикен самокритикен, шено йоацаш, эш, ныкд Ленина, моллагlча лийначен вахаерчен партена. Гlалаташтен хоачамбоалаша критикен самокритикен а еш, вай наькъа тlа новкъарле еш мел дола хlама юстара а кхуьссаш нара лертlа хеп бола бен, хlаьхьалашкахьо ака йоа на парте.

Хетараш кхьатара хиларна чlоагlа хиина lак коммунистически парти, из чlоагlа я чакхдоахаш дола гlулакхаш цхьана хиларца а. Ленина яькад, дукхагlа барашта лоар къаьста даьйначул решени тlайначул тlеххьагlа шоай гlулакхаш цхьан сиго сихне чакхдоах парте беррига члена. Критика еран бол, беранен ... даш йолаш, ян парте. Вlаша дага а, боллаш душ, къоастаду, кхоачашду дола хlама; юкъарнa гlулакхашка юкъе дакъа доаш хlаране. Парте чухьара демократи партийни дисциплина органически юкъаенна я, хlаьта демократически централизма уж кертера шк положени цхьана тарлеш лелараех латт вай парте низан дуxдувла хьаст.

КПСС XXIII-ча съездех ЦК Пленумийн решенеша еш йола мени бахьан долаш тоалуш я партийни организацей балха формаши методаши. Партийни комитетана кlоарагlа lомаю ленински стиль, шоай гlулакхаш лерригlа чакхдоах политически кулгалду органаш шоаш хилараx тарра. Тlа-тlа дукхагlа гучадуьл моллагlа проблема реалистически кхетсна къоастеш хилар. ... результаташта еш йола, массе оагlорахьара анализи критически махи. Из шуй бокъонца долча маlанга диллача дийна, творчески, хано дlадехарех сакхуаш бола болх лоархlалуш болча партийни балха чулоацамга хьежна да.

Дукха лакхенная хlанз 360 эзар дола КПСС юкъеннарча партийни организацей денал. Уж дукхалга диллача дукхагlа хинпай, организационно чlоагlьенай. Парти деtlахара, цуй массе оагlорахьарча балхий, цуй йойкхойн гlулакхийн процессаш, йокусе саниц, хьахьокхаш йола эвнео я ... организацеш. Дукха яа йоацаш чакхъьинача, 3 миллион сагlча сего къамаш дакча отчетно-хоржамий партийни собраненаш хьаьехкар коммунисташ хьинар идейнен политически кийчо йолаш хилар, шоай организацейн бlарчача партен гlулакхашта хьалкара бечкткхам цар кхетабеш хилар. Беррагача коммунисташа, ерригача партийни организацеша хьахьехкар шоаш Централни Комитетн, КПСС ЦК Политбюрона совзалда кхотабенна хилар, хьакхайкадир парте ленински генеральни никъ чакlбаккхара кхы а, хьаьнарегlа къовсам лоттабе шоаш кийча хилар.

Ленина хьийхад организаторски балха тlа керттердар нах хьахоржамген тlайша решенеш кхочаш мигта ю хьожагтен да, яхаш. Парте Централни Комитетом моттигашкарча партийни организацей уж дешаш даим шоай теркама юкъмоттиге лоттаду, дена ду партен пачхьалкхени кулгалху кадраш хьахоржара, бахьаш тlа дlайасьяра, кхетаара гlулакх.

Вай деношка, боахами культурей деtlакхуалара дехкарий масштабаш чоалхали сихха лакхлуча хана, боккхача лоархlаме да кадраш хийлара ... гойзал хаакьяри. Цунца дувзадента ... боаржабе дlайолабенн цар квалификаци идейно-теоретически боарами лаккбаро болх. Хlанзарьаш сенна йола нисштабе хlанзалца хьа, цlаккха а баьдаш из болх.

Хlана парте доллахьа да дийа кийбаьна, коммунизма гlулакхаш мугlарьа а опыти авторитети йолаш а болча кулгалдеча болхлой доккха эскар.

Новкъостий! Шаккха а массарехи шуй идеалаш политикен деррегча халкъа юкъара гlулакх а хиле дlаоттaш йола парти. Вай мехка коммунизм хьалъелга миллионаш болча болхлой, ахархой, интеллигенци шоай гlулакх а хlина дlаэттад. Социализм хьалъеча юкъагlа, парте боккха кхетама болх лелабар бахьан долаш хьахиннав керда саг—сакхетаме къахьегамхо, коммунизма идеалашта тlехьара дог тийша къовсамхо. Коммунистически идейности шоайла дуаз советски наьха тайптайпара новхалаш — Октябрьски революцен, граждански тlемен турпалаш, хьалхара пятилеткаю хьалхьаьршш. Сийлахь-боккхача Дай-мехка тlема тlемахойн, тlом сецачул тlехьагlара новхала а кхоачаккьлагlча шерий кагирхой а.

(Хиттедоккхар 2-ча оагlо тlа).

КПСС ЦЕНТРАЛЬНИ КОМИТЕТЕ

КПСС Центральни Комитето тlайнйцай 1969 шера ноябрь бетта гор. Москве колхозхой Ерригсоюзни съезд гулъяра хьакъехьара юртбоахама артеле кердача хьокхамеча Устава проект оттаярав колхозхой кхоалагlа Ерригсоюзни съезд кийчъяри йолчи Комиссе предложени.

ЮРТБОАХАМА АРТЕЛА КЕРДАЧА ХЬОКХАМЕЧА УСТАВА ПРОЕКТ ОТТАЯРАИ КОЛХОЗХОЙ ЕРРИГСОЮЗНИ III СЪЕЗД КИЙЧЪЯРАИ ЙОЛЧА КОМИССЕ

Юртбоахама артела кердача хьокхамеча Устава проект оттаяран колхозхой кхоалагlа Ерригсоюзни съезд кийчъяран йолча Комиссе кийчъяй шерра лоацийтара лепатохиш йола колхоза (юртбоахама артела) хьокхамеча Устава проект. Устава проект йийначул тlехьагlа комиссега хьачуеннача замечанешкен предложенешкен хьажа а хьожа, колхозхой кхоалагlа Ерригсоюзни съезд хьажийта дlачулургья.

ВIАШИ ЭКОНОМИЧЕСКИ НОВКЪОСТАЛ ДАРА СОВЕТА СЕССИ ХЬАЕЛЛАРАХ

23 апреле Москве болх дlаболабаьб Вlаши Экономически новкъостал дара Совета сессе дакъа лоацаш Болгаре Халкъа Республика, Венгерски Халкъа Республика, Германски Демократически Республика, Монгольски Халкъа Республика, Польски Халкъа Республика, Румыне Социалистически Республика, Советски Социалистически Республикай Союза, Чехословаци Социалистически Республика коммунистически болхлойн партей кулгалхой а правительствашта керте латтараш а белаш.

Делегаце состава юкъебоагlа:

Болгаре Халкъа Республикагара—БКП ЦК Хьалхара секретарь, НРБ Министрий Совета Председатель нов. Т. Живков (делегацена керте латтар), БКП ЦК Политбюро член, БКП ЦК секретарь нов. С. Тодоров, БКП ЦК Политбюро член, НРБ Министрий Совета Председатель заместитель, НРБ планировани дешанта йолча Паччахьалкхен комитета председатель нов. Т. Цолов, БКП ЦК член, БКП ЦК планово-экономически отдела заведующи нов. С. Дылбоков, БКП ЦК член, СССР-ера НРБ посол нов. С. Горов;

Венгерски Халкъа Республикагара — ВСРП ЦК Хьалхара секретарь нов. Я. Кадар (делегацена керте латтар), ВСРП ЦК Политбюро член, Венгерски революционни болхлой-ахархой правительства Председатель нов. Е. Фок, ВСРП ЦК Политбюро член, Венгерски революционни болхлой-ахархой правительства Председателя заместитель нов. А. Апро, ВСРП ЦК Политбюро член, ВСРП ЦК секретарь нов. Р. Ньерш, ВСРП ЦК член, СССР-ера ВНР посол нов. Я. Сипка;

Германски демократически Республикагара — СЕПГ ЦК Хьалхара секретарь, ГДР Паччахьалкхен совета Председатель нов. В. Ульбрихт (делегацена керте латтар), СЕПГ ЦК Политбюро член, ГДР Министрий Совета Председатель нов. В. Штоф, СЕПГ ЦК Политбюро член, СЕПГ ЦК секретарь нов. Э. Хонеккер, СЕПГ ЦК Политбюро член, СЕПГ ЦК секретарь нов. Г. Миттаг, СЕПГ ЦК Политбюро членалла кандидат, СЕПГ ЦК секретарь нов. Г. Аксен, СЕПГ ЦК членалла кандидат, ГДР Министрий Совета Председатела заместитель нов. Г. Вайс, СЕПГ ЦК член, ГДР Министрий Совета Председатела заместитель, ГДР Госплана председатель нов. Г. Шюрер, СЕПГ ЦК член, ГДР финансай министр нов. З. Бем, ... министр, СССР-ера ГДР посольства советник нов. Р. Лицкендорф;

Монгольски Халкъа Республикагара — МНРП ЦК Хьалхара секретарь, МНР Министрий Совета Председатель нов. Ю. Цеденбал (делегацена керте латтар), МНРП ЦК Политбюро член, МНРП ЦК секретарь нов. Д. Моломжамц, МНРП ЦК член, МНР Министрий Совета Председатела заместитель нов. Д. Гомбожав, МНРП ЦК член, МНР Госплана председатела хьалхара заместитель нов. Д. Содном, МНР финансай министр нов. Цо Молом, МНРП ЦК член, СССР-ера МНР посол нов. Н. Лувсанчултем;

Польски Халкъа Республикагара — ПОРП ЦК Хьалхара секретарь нов. В. Гомулка (делегацена керте латтар), ПОРП ЦК Политбюро член, ПНР Министрий Совета Председатель нов. Ю. Циранкевич, ПОРП ЦК Политбюро член, ПОРП ЦК секретарь нов. Б. Ящук, ПОРП ЦК Политбюро

(Хиттедоккхар 4-ча оагlо тlа).

НОВ. Р. А. САЛАМОВА НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ХАЛКЪА ТIАХЬОЖАМА КОМИТЕТА ПРЕДСЕДАТЕЛАЛЛА ХЬОЖАЙРАХ ДОЛА

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА УКАЗ

Нохч-Гlалгlай Автономни Советски Социалистически Республика Лакхехьарча Совета Президиумо сацам бу:

нов. Саламова Роза Абдулхамидовна Нохч-Гlалгlай АССР халкъа тlахьожама Комитета Председателалла хьожае.

Нохч-Гlалгlай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Ф. АЛМАЗОВ.

Нохч-Гlалгlай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь Г. СКЛОКИН.

гор. Грозный.
1969 шера 25 апрель.

НОХЧ-ГIАЛГIАЙЧЕН МЕХКАРИЙ II СЛЕТ

Селхан Грозненча Лермонтова цlерагlча драмтеатре шуй болх дlаболабир Нохч-Гlалгlайчен мехкарий II слето.

Слет хьоала ВЛКСМ Нохч-Гlалгlай обкома хьалхарча секретара С. А. Кириллова. Цуа тlехьагlа ВЛКСМ Грозненски райкома секретара Л. Козловас КПСС ЦК Политбюро сийлен Президиуме харжа дьина еса предложени массане къобалъю.

КПСС Нохч-Гlалгlай обкома агитаци пропаганди отдела заведующе П. Н. Латышева lодем КПСС Нохч-Гlалгlай обкома, Нохч-Гlалгlай АССР Лакхехьарча Совета Президиума, Нохч-Гlалгlай Министрий Совета Нохч-Гlалгlайчен мехкарий II слета доккъашхоаша моарщаш хоттам дола кийсий.

Хьоначa кхалнаха юкъе республика комсомольски организаце бу хьоташ болх тоабара доклад бир ВЛКСМ Нохч-Гlалгlай обкома секретара Петрава Алас.

Доклад бистехьача прениех къамаьлаш дир ВЛКСМ Шаьлха райкома секретара Пайхоева Совтас, «Красный молот» завода контролера Рыбальченко Нинас, Нохч-Гlалгlай нефтянински институтa студентка, ВЛКСМ комитета секретара заместителa Висханова Сонтас, «Назрановский» совхоза лоарна Оздоева Аюбас, «Грознефтестрой» треста № 9 йолча гlишлой монтажни управление комсомольски организаце секретара Салтыкова Валентинас, Дагестански АССР делегацега кхало Латифова Зарас, Грозненски района Йоккхача-Атагlарча юккъерча школа директора, юртарча кхалнаха Совета председатела Идилбиева Белас, ВЛКСМ Шелковской райкома секретара Шахова Евгенияс, Советски райисполкома председатела Махматова Евгенияс, Ставрополера еннача делегаце кулгалхочо Ицуева Владимира, Грозненски района «Горячеисточненский» совхоза цlа кхачча механизатора Дудуркаева Каметас, Калмыкски АССР делегаце кулгалхочо Каблукова Тамарас, Гудермесски бlаьцабеннабаште механизатора, Мусзалдинова Тамарас.

«Даманский» кхача гlийрен тlа вай доьзал лоралечa бlухошна дехьайта кисьанан Нохч-Гlалгlай беррагача къонача кхалнахага дешлолла кайтаралла тlайнйдар слета дlаьхьахьа.

Цуа тlехьагlа нагараента коммунистически кхетам ... а къайста белгалбьиначa комсомольски божашта нагарaдаш хилар.

Тахан лlаьо болх беш я слет.

С. ШАДИЕВ.

Масса а мехкашкара пролетареш, цхьаьнакхета!

ЛЕНИНИЗМАНА ТЕШАМЕ ХИЛАР — ЕРРИГА ВАЙ КОТАЛОНАШ ДУХЪЮВЛА ХЬАСТ

(Доладар. [illegible] 1-ра агIо тIиа).

Коммунизм хьалхара [illegible] ша, дуьне халкъашта юкъерчi хьаьо партийни организацешшара дIайа бериге кхета кхетаме бола дIахо эргабоахаш тоьбеле. Дуьненча хьале талая из деххара кхоачаидара тIайна хургIа вай пландаш кхочушъеш. [illegible] гIулаш доаттIача тайпара дIахо хьоарга.

Парте хьалхато уьла тIейоаллаш гIулакх да [illegible] хьагIа болча вежарий революционш, тIеме, къахьегаме тоаллийна дIайо кхаьа а обеа а оаш йолча кхуьда йоагIача тIехьенна кхетам балар. Деррига бахьаний да вай доаль сийлахье нагахьой, бахьа цар тIера хиларах, къонахчалах, Коммунистически партена, социалистически Даьхенна муттIахIа хиларе доалахел дара. Соацца вай мехко, деррига советски [illegible] чIоагIа деладаш [illegible] Ленински комсомола — партетешама резервана [illegible] [illegible] ноавтахьа ятт шу дилар. [illegible] мугIарашна 34 миллион совгIа ... кулашш бола комсомол хила хиннай, хIанз а я кагийна нах мехкарашцен коммунистически кхетам болара бакхо-дика [illegible] да.

КПСС ЦК апрельски (1968 шо) Пленумо белгалдаьккхав, дуьне деIахера хIамара этап капиталлизменни социализменни юкъера идеологически къовсам чIоагIа ярбалараш белгалйоалаш хилар. Цу хьалашка кхетаIа бола тоабар, моастагIий идеологена мацар боахаш къовсам лоаттабар къахьтта бахкача лоархIаме ю. Парте мидаш тIадерзадаьд советски нах коммунистически дог тайпа, патриотизман интернационализман, общественни къахьегамна а социалистически долалахьенна а сакхетаме гIулакхаш леладергдолча, вай махкаре корнаш [illegible] уьлаше [illegible].

Парте, халкъо даьккха мах бу [illegible] ненатлачаше, ведагорд, проммышленни — кердa сат — коммунистически общество хьалхар хьалидeнашш [illegible] [illegible].

Парте боакхе ю [illegible] балареи деррига гIулакха [illegible] хIамашара Iилмен техникен кордарlа [illegible], советски халкъа турдах [illegible] социализма [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

[illegible] парте — [illegible] Л. И. Брежнева [illegible] сийлахь-боккхача [illegible] [illegible] — доккха, чулоацам дукха болаш дукхалча [illegible] дара [illegible] [illegible] а. ХIанз [illegible] санна [illegible] хадаи [illegible] лакица баьбела, дерригIа [illegible] мех хийица [illegible]. [illegible] гара хьалха [illegible] масаза а [illegible] [illegible] хьахамаш [illegible] хьаьаш [illegible] доалаш кхоачашбоаллар [illegible] чески [illegible] тена котт [illegible] ца дола [illegible] ленинизм. [illegible] ...

Коммунистически парте [illegible] чулоаш бахьаш классо, советски [illegible] гIулакхаш. Из [illegible] [illegible] [illegible] общество [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] нах [illegible] [illegible].

гIинна [illegible] коллектив [illegible] тIадер [illegible] дамба [illegible] рах [illegible] гама [illegible] Моск [illegible] ...

[illegible] [illegible] КПСС Централ. [illegible] [illegible].

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

Советски [illegible] чIоагIа [illegible] [illegible] [illegible] субботник мах боацаш къахьегарах хьахулаш дола ахчаш раковй онкологически дарбаш дара Москвара онкологически Iилман центр хьалъярга а СибарегIи Дальни Востокен юрта боахам дIагIоллуьяра Iилма-тохкама гIо анлах хьаярга а дахийтара хьалхлена КПСС Централни Комитетан Советски правительствана [illegible] [illegible].

Ленина [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ..., [illegible] тIегIертта къовсам лоттабу Iилма хIара [illegible] вай общества вахаран [illegible] юкъахара, дIахо дIахьахацпа ахара лард, боккха производительни низ цунах хилийтара.

ЛЕНИНСКИ ИДЕЯШ КХОАЧАШЪЕШ Я

Новкъостий!

Владимир Ильич Ленина деррига вахар, цун гениальни хьаькъала беррига низ, боккха лоIами революционни хьанаре дIаденнад болхлой класса керттерча гIулакха — керда общество бахьаш долаш, социализма коммунизма бахьан долаш лоаттабеча къовсама.

СССР-а социализм котъялар, коммунизм хьалъеча доала толаяш — ленински идеяшш вланаши на ярра кхоачашъеш хилар. Вай мехка кьахьегамхошта парте куйгала исторически доакцера дена Iалажате йоккхий эргалораш хьа вахара деррига довкъошие. Социализмана кхарагIданна лоархIамегIара хIама да общества социально-политически цхьаоагIо, болхлой классии ахаркхой бохаргбоаца барт, халкъий доттагIал.

Ленина хьийхад, бошлойн дIерхойн Iаьдла оттадаь дахьаначул тIехьагIа керда общественни строй котъяккхара лоаттабеча къовсама керттера оагIув экономиках хулаш хилар. Коммунизман доалара, аьнад цо, «производительни низаш дегIакхуьлара дайнъе Iалажате боккха е1а / дIадьялхашкахьа бакхаа беза (Соч., биззa гуллам, т. 39, оагI. 151. Из васкет кхоачаш а деш, советски халкъо шин никош гIадохийт коммунизма материально - техническа база хьаяра.

ХIанз ше дегIаахара лоархIамеча этапе я вай экономика. Шахача Iилма-техническа прогресс керда йоккхий торонаш хьаелл социалистически производствана хьалхашка. ХIаьта цу торонех пайда эцаргa хьежжа хургIа, дуккхача чеале, вай дIахьалхашкахьа ухилга, дуьнен арeнеча низий соотношенена юкъе социализмана пайдана долча оагIоракъа дIахо хувлаташ дела.

Социалистически доал лeладара ленински принципаш творчески дегIа а кхуйлеш, парте доккхий гIулакхаш чакхдоах производственни отношенеш дIахо эргаяккха тоаера, экономиканa кулгаллара керда никъ лелабе. КПСС XXIII-ча съездан ЦК Пленумий решенешкен оттаяьче парте экономически политика хIанзарча этапе ше гIеттара нийса хилар бакъдаьда практике, хьахьокх шийн дейали низаш.

Боахама реформа лерагIа чакхъйахаро йиш хулийт социализма йIаьхийна торонеш совлениш халкъа хьаштаншта биззагIа пайда эца. Цу ларда тIа Iалайду къахьегамa оесарле дIахо лакхьелга, общественни производства эффективность айелга, сихьо халкъа боакаш дегIаахара тёмпаш.

Потребленнен [illegible] пайда эаш йола мехка [illegible] доход ухх тIеххьарча кхаь шера юкъера лаьрхIача шера 7,2 процент лаккхлора. пуш хьахкагIа дIадахача пхе шера юкъеса лаьрхIача шера 5,7 процент лаккъеннача. Вайна карагIдьинна хIамаш мол доккхий да хьахьокх цу шешашка алхха тIакхийтта къамал доход 1950 шерарча ерриганe къамал дохода нийса хиларо.

Кердача, хикалга диллача лакхагIча боарище, толаша дегIаух промышленность — социалистически экономики керттера дакъа, мехка чIоагIалеин обороина низер лара. Промышленни продукие боарйм кхаь шеро 29 процент совгIа дуккагIа хиннаб.

Халланза дегIаух мехко индустриальни потенциал. Соакха вайцига даьккхая 107 миллион тонн болат, [illegible] [illegible] [illegible] даьтта, 638 миллиард киловатт-сахьат электроэнерги. Цун мIалла, тIом хьалехьарча, 1940 шерарчуж хIанз болат 6-зза, мехкадьтта — 10-зза, электроэнерги — 13-зза дуккагIа йоаккхаш хилар.

ДIахо эргайоалуш тоасши я промышленни производство структура, хьалха ювлича темпашпа дегIаух халкъе боахаме техническа прогресс Iалашъеш доле дозкъеш — машиностроени, энергетика, металлурги, хими.

Шерреча боараме дола капитальни гIирсаш хьалдeлга. Пятилетка хьайоллалча дeнз хьалъвай хара цхьа бIаьй йоккха промышленни предприяти. Вайнига юкъера лаьрхIача хIара дийнахьa болх бe йолалу керда промышленни предприяти. Чакхдоахаш да гIишлошьяра материально-технически база чIоагIъяра, цун планированни проектно - сметни гIулакхи тоадаро балхаш. Лакдбу гIишлонтрий къахьегамах тела мах. Цу доалача хIамашта капитальни вложенеех пайда дикагIа эцара, гIишлошъяра бадтеш чакхдакхара ханаш лоацъяран цар дикал долкхьаран эша хьалаш хулийт.

Партен правительствен Iалажайта чIоагIа уйла тIайохийт юртбоахама производство—халкъа боахама са санна эшаш доле хо лоархIаме дакъа дIахо дегIадоладара. КПСС ЦК мартовски (1965 ш.) Пленумо лаьаа никъ деррига халкъо къовбалбe а дика беркат долаш а ба.

Ухх дIадахача кхаь шера юртбоахама производство айира темпаш шера юкъера лаьрхIеча шоела хIана енияш аьнна лакхьеннай цул хьалхагIа дIадахача кхо шераша нийсйича. Ялатий хьуякъам шу юкъа юкъера лаьрхIача 30 процент хIана беанабаш аьнна лакхбиннаб. Соахка гулдь деррига хлат 169 миллион тонн совгIа, е 10,3 миллиард пут хилар. ДуккагIа яьннан кийчьаьа я хьейбaй продуктеш, шекара свекла, боамби, бьацадаарыш, хьийнне юртбоахама продукти. Из бахьан долаш я хIаьта кхетта къахьегамхой доходаш хадданза лакхлуш хиларах е бахача нахка хIара сета сих лоархIаш дикха дукхагIа нйо кхачан керттера продукташ.

Юрта боахама болхлошта хьалхaнна доккхий деххараш латт ухх шера. Хоаш из дарра, дIадахача Iай аттув бoана хьалаш нийсдалар бахьан делаш мехка цхьайолча районашка гурахье дийнача ялатий пхьа дакъа дейкад, зе даьд хьейбий боахама.

Парте Централни Комитето Советски правительствиан шоай ханнахьа данза дергдоаца поакъостал дир зе нийнача районашта. Цу новкъосталах ког гIортолга а еш, колхозашен совхозий болхлошек тIагIертта дIадоах бирсача Iано даь зенаш, резервaш оергагIйоах хIара боахаме продукии дуккагIа яккхара тIанйца декларш кхоачашдара. ХIанз юртахкарча къахьегамхой керттера теркам бIаьстан ахьа хIамаш дIакхилга толаме чакхдакхара, ухх шера а моах мел эш ялатийна кхьача продуктенен Iаламбаре тIабeрзабаьб.

КПСС ЦК октябрьски (1968 шу) Пленумо, коммунизм хьалъяра овлангара хьештош теркал а деш, юртбоахама производство сихагIа дегIаккхувлара дeкхар оттадьад. Цо парте, беррнгача къахьегамхой уйле тIахрвашй лаьттеште химизаци, мелиораци яр а комплексни механизаци яр а санна йола лоархIамегIара проблемаш къоастара. Цунах латт юрта боахам дIахо айбера керттера хьал.

Социалистически юрта боахам дегIаккхувлара, юрташка общественни отношенеш колхозни демократии эргайоахаш тоаяра Iалашъяте боаххача лоархIаме хургдa шерра кицийта проект кастта араягIолаш дола юртбоахама артела керда устав. Колхозой съездо из устав тIаэцарах советски юрта, [illegible] вай общества вахаре йоккха политически событи хургья.

Промышленность, юрта боахам, экономика кхидола дегIаккхувлача карагIдьнварий бe боатгIача тайпара мах а беш, кхоачашдаьа хиса декхарна а бIаргагу партена, кхоачамбоацараш дIадахьара де дешар ду. Партийни советски организацей, профсоюзий, боахама кулгалхой, деррнгача къахьегамхой уйла тIерзаю из резервеех из мотта дуккагIа пайда эцара, пачхьалкхен пIанаш тешшаме кхоачашъяра.

Промышленни предприятий, [illegible] ...

Хьалха дайна мехка къахьегама 830 эзар Iилман болхло ва — уж ба дуьнен тIарча берригача Iилман болхлоех дикьагIа дакъа. Iилмaц техникан дуккача доакъошка хьалхарча новлешка нийнай Советски Союз. Из къаьтта хьалхо кхаш де космос кaрьерзача — хьалхара хьалхаро спутник сигальхийтартара, эгара хьалха сeт космоса вахаргара дeладь максам тIа а йолаш дуьнен тIа эггара хьалхара орбитальни станци хьарга ахачнaлна дакъа толлаш.

Iилмахошта карагIдьнна хIамаш деррнгача халкъо къовбалдеш тIакдар хилар СССР Iилмай Академиа, Украински ССР Iилмай Академиа, цхьайолча Iилман учрежденета Советски Союза орденаш ялараe. Советски нaха чIоагIа довьзале юкъ Социалистически Къахьегама Турпалий керда отряд — советски Iилма тIехбаьнна боккхий деятелаш. Парта, халкъ кIоарта дог тайпа да Iалманхошна, вай халкъо, интеллигенце Iилма, техника дакъе керда хIамаш гучадахарна Даьхе гIадьотаргхилярах, шоай къахьегамаш социализма материальни духовни рузкъаш дeбалдергхилярах.

Новкъостий! Коммунистически парте шой гIулакхий эгара доккхагIа дола маIан лоархI халкъа йолкхо оагад. Ленина аьнад, социализма доалара мара хилад общественни производство продукташн сьхьалгeн бокъонца къахьегамхой хьамташна оттада торо.

Экономика дегIаккхувлача доадача толамах ког гIортолга а еш, партен правительствиан доала хIама ду халкъе эша материальни - культурни хIамаш кхь а дикагIа масс оагIорахьарен кхоачашдара. Советски нахха вахаре боарам халданза айлуш латт. XXIII-ча съезда директивашна оттаьча заданеш хьалхе а кхелаш лакхлу ухх пятилеткe къахьегамхой реальни доходаш.

1968 шера вай мехка болхлойн гIулакхерча ахьхен алапи юкъера лаьрхIача 7,5 процент лакхденнад. ДукхагIа хинаб колхозхой къахьегaмах [illegible] [illegible] [illegible] тIа-тIа дукхагIа кхоач общественни потребление фондашкара ахчеш... Соакха 55 миллиард сом хIара ухх Чакхбоаккхаш латт культура гIирсаш хьалдара, халкъа образовани, унахцIено лорадра, социальни Iалашо тоаяра шерра программа.

ХьалагIа а сана Iалажате дукха хьалдеш латт чуIе цIенош. Аьлча кхачам ба, алххе ер пятилетка хьайолалча дeнз 33 миллион сог, вешта аьлча мехкe боахча хIара лоргIагIа вола сагерда цIеношка чуханна е шоай чуIеча моттигий хьалаш тоадь хилар. Аьттув болашагIа дола хьалхае хIаштIехьдоахеш латт миллионаш болча советски ваха салалараш цар быт тоаярал. Халкъа вахара хьал тоадарга ухх тIеххьарча шерашка миссел ахча дIахкха дIадахийтадаш вай пачхьалкхено.

Новкъостий! Социалистически строй шерра социально-политически бокъонаш, бокъонца йола демократи Iалашью къахьегамхошта. Владимир Ильича яздаьд, социализма маIан да «...керда, дерригдуьнен - исторически тайпара йола демократи хьехинар...» ях. (Соч. биззa гуллам, т. 44, оагI. 147).

Буржуазни демократена тIера кхоллар Iодаьккхад Ленина, дерзан дахийна цун харц маIан, цун классови эксплуататорски чулоацам. «ЦIеноча» демократе «маIра» йолча паргIатонаш хьахьара капиталбуржуазна аллоешса чIоагIа долаш хилар белгал а доаддаш, из лайккад, уж йIадоахаш йерлача, социалистически тайпарча демократе совлeнаш дуккагIе хьагучдоаларга хьежна сиха гIа леларгхилар.

Производства средствий халкъа доалахьа йолча моттиге я реальни демократи. «ХIанз ухх сахьа доалахьe капиталисташка

Эггара хьалха 150 миллион хIара вай аьлча [illegible] ...

лесаш [illegible] — [illegible] Ленина, — [illegible] демократи алхха моттийта дIахьулаба буржуазни диктатура хургьяр. (Соч. биззa гуллам, т. 37, оагI. 437).

Алхха общественни социалистически доалахьено хьаю бокъонца бола демократе лара. Цун ларда тIа мара тарлургдац классовни антагонизмаш эксплуататции дIадаха, дIаяха, на да [illegible] хьагIа халкъа Iаьдала хьакхаьча деш дола моллагIа къамаьлаш дальна [illegible] [illegible] ратен [illegible] Демократи [illegible] алхха дIа[illegible] практике [illegible] уж. Социалистически строя Iаьдала дизза къахьегамхой бе доаллаш хилар аллахь [illegible] боккха кхачаш [illegible] ду. Социалистически [illegible] боккха кхьатара хилар алхха йа хьайкадь на Iеш, уж бокъонца кхоллама дола, халкъий, доттагIа хилара эша къамл вIаштIехьа а доах. Цо эксплуатаци, хьабе бола на хилар [illegible] алхха бехке нь на Iеш, социализма эгIазала, уж деррига тайпаш дIа а доах.

Социализма демократиа карагIданнача цу сийлахь-доккхийча хIамашта духьалаш фуд мацар хургбоацача классии вIаддухьаленаша мустъеш дата капиталистически стройга? Цхьаннe доалахьa чот-са нь зарголаца дукха рузкъаш долаш а хIаьта вож шийн бадда низ болхаза ни довлак a йолча, сега сага эксплуатаци еш, болх лаха на моташ миллионаш нах делаш йолча, производствана доал дер санна йола общественни вахара лоархIаме сфера къахьегамхошта дIакъайло лоаттаеш йолча стройга.

Реальни демократи а дахчадьалхен гIулакхашта доал дер бокъонца халкъ долчe моттиге. Вай мехка дан овлангара демократически хьаькал из хьаьтала дола общественни вахара дакъе мехка доал деча дакъе да лоадам социальни слой а ю. Парте йуйгалза болх беш йолча Советашка, профсоюзашка, комсомола, кхин а массови организацешка гIерла

[illegible] къастаду [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] гIулакхашта доал дара [illegible] хIамегIара дeлаш.

Советий ни [illegible] совгIа депутата 25 миллион совгIа активисти, халкъа тIешамаша организацешла бола йаж дела воаьI миллион гергга сог, маслама болх беча производственни совещаненашна даьгга доаца дуккагIа соатIа, партийни, профсоюзни, комсомольски, кооперативни, кхыча общественни организацеш [illegible] [illegible] — [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] — низм. Вай халкъо доккхад а деш, тIехьа шьарду ленински дешаш: [illegible].

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ческа демократизм, партен халкъей цхьаьоагIо. 150 миллион хIара вай вайна йолча [illegible] [illegible] а цхьатарра дакъа а хьийй кхаж тессар [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] тIехьа. Къахьегамхоша Iаьдала органашка беахийтаб шоай депутатaш бола миллион. Цар хьаь дикъах шу долча — уж ба, болхлойн шинкоаьйн, вежарий а гIишлоной, а, алкхашйе совпхозий хьалха латта нах. Депутаташта юкъе ба халкъа боахама специалисташ, Iилман культуран болхлой, тайп - тайпарча къамлаш нох хаиски бола шишлари, [illegible] стаж а парте бохкараш а.

Советски социалистически демократе — иза да къахьегамхой къаяра инициативен, цар дахка организованности дисциплинен. Советски вахара образа хийра да бюрократически - бюрократически подхаш санна, нитта корта бато лоарнeческий гIулакхаш а, общественни боаргамехи хьахтеш дош на хотар.

Социалистическа демократе кхьоргIагIа, социалистически демократи дIахо дегIайаккхувлар, [illegible] хьегамхой аттара доаккхагIа долча хьантана на аттара да, вай мехк коммунизма бадача новгIа гIолла дIахо кхуьларe доархIамегIа ра дьа ду!

ИНТЕРНАЦИОНАЛИЗМ — КПСС ЛЕНИНСКИ НАЬКЪА ЙОХАРГЙОАЦА ЛАРД

Новкъостий!

Вай мехка коммунисташ, [illegible] карагIдьнна хIара хIама дуьне революционни хьисаве керда денахара тIехьа дуьне халкъашта юкъерча болхлой классо, деррига прогрессивни низашта лоаттабеча къовсама новкъа беьакха гIа ба. «Деррига мехкашка революци дегIайоалара, хьалландара хьалхьоапра цхьан мехка де йиш мел яр» (Соч., биззa гуллам, т. 37, оагI. 304) де аьна Ленина, дахча васкета тешаме хиннай вай парте нитта йолаш доса а ю.

Дуьне революционни болашеррнгача отраданца барта а доаш гIулакх леладар советски наьха дуьланa а дIех е сeна йола большевистски ленински традиции а, «Вай дуьнен халкъашта юкъера нах, интернационалисташ да», яхаш яздаьд Владимир Ильича.

Кердача историческа замах Ленина лакха хьалъайнай пролетарски интернационализма байрах. Цо хьадда къовсам лоттабаьб оппортунисташа болхлошта чуеххаш хиннача социал - шовинизмана, къам тIа къоставе хилара духьал. Ленина хьалхьхьай пролетарски интернационализма идеяш практически кхоачашъяра образен. Дуьа ха йоншаш дуьнен коммунистически бохлойн болалло 50 шу дияар белгалдаьккха дола Коммунистически Интернационала хьалар а дуьне хьалхье лелаьлъ а на ю.

Дуьнен революционни болажаш пхьоагIоe вай хьаяра пробленаш къоастаяра дIоагIа бе дола лакхьеме. Нитта цхьоагIо хиланна аргIоемаш хилар тилаш вIанахто а пe хиннача тайпара лакхделад. Дуьнен халкъашта юкъера империализм чIоагIа хьалхьинна лаьн хилкадагIа а, из йишн къеранeн моастагIа вайна юс. Цо дIахо а тIатеIаш капиталистически эксплуатаци пресс, коргIатушоа шой дoIаме хьалас хьадсан доатгабеча [illegible] духьал шийн IоухкIитавш тIенаш ду, хьаньй Iалажате йоккха тIехьа машин, хьамашта доккха хьатар тIаоттаде могаргIолаш а кхьаьда Дуьнен реакци гIерт социализма мехкий цхьоагIо, коммунисташ мотбеьнна хила доаьле, дуьнен халкъашта юкъера революционни болам вIашагIбоккха.

Цо лерхIараш доладар, реакцие лерхIарашта духьал революционни низий кхотавена фронт отттаяр — из да империалисташ тIагIортера керда перспективаш хьаелар, халкъаш социальни къахьамн дакъе мукъадовлара гIулакх цIенхаштта дIахьалхайнна дакккхар.

Империализмана шой планаш кхоачашъолаш социализма вежаранна долча мехкий, дуьнен дерригача прогрессивни низий хьалда дола гIулакхаш кхина духьал лаьттача хенa. Цувах тешам болийтаж бола хьехкам Вьетнами ба. Даьмма дусаргIолаш исторexа къехгIоргда вьетнамски халкъа карагIдьнна дeвал дола гIулакх, пув къонахчал, империализмaшта лоаттабеча къовсамeдуьне духьал лоаттаргдош хилар. Вьетнамски халкъо яьхача [illegible] [illegible] [illegible] хилар социализма мехкашa даьккха экономически тIемен новкъостал дуьнен прогрессивни общественность цунца [illegible] цхьоагIо йолаш хилар.

Шоай интернациональни декхара тешаме болча советски наха вежарашка новкъостал дeй, дерг а да Вьетнамса халкъа. Агрессорашта могаргдам вьетнамски патриотий хура дог доладе. Вьетнамски халкъа нийсон гIулакх котдерза!

Советски нах IарбIий нахчадалачхений оагIорахь ба, къахьтта долча империалистически тIоаразна вIаштIехьачча израильски агрессох хьалхарчо дIаоссархир тIехьа дар лоаттабу къовсам хьал а мааж.

Дуьнен халкъашта юкъерча коммунистически болама документашкa тIа белгалдоккхаш маьхлара, вай заман исторически декхар да хIанзарча замен керттерча революционни хьаь низа: социализма дуьнен система, дуьнен халкъашта юкъерча болхлой класса, къамаш мукъадахара болама гIулакхаш вайни дола империализмана духьалара къовсаме вIашагIтохар. Уж низаш вIашагIтехача кхачуш империализмана котъядaрга пуран бола кортера лахъ.

Из декхар кхоачашдеча мертора дар да дуьнен халкъашта юкъерча революционни болама чIоагIало йолча социалистически содружества мехкий шийн цхьанагIоп махкета чIоагIъяр. Векарошка долча ваьгий социальни экономически строй, цаI йола марксистско-ленински идеологи, керттера хьалхаш цхьатарра долош лоадо кхьаунийт экономически, политически тIеме гIулакхаш вIаен цхьана леладара эша чIоагIа дари.

Кхетаеш на дай социалистически дуьнен система дегIахар хьовоцаш къовсама боахаш ко кулe чоалхазе исторически процесс хилар. IетIоаш да социализма ноэтагIий социалистически строй йохаe, каганча буржуазни уйлаш цациональистически ее хьое гIерташ хилар а.

Реакцие миттачa гIулакхашта чарча тайпара духьалътта байхар. Чехословакии [illegible] [illegible]. Цу мехка хиннача событеш хьахьенлар аьттехьарча антисоциалистически низаш, дуьне халкъашта юкъерча империалистически хьал а ховдал социализма ..., дахьаш йохае гIерташ, Чехословаки цун [illegible] [illegible] — Советски Союзах [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] та гIерташ, къовсама эггара чIоагIа тайпаболи болаш гIулакхаш [illegible] гIерташ [illegible]. Чехословаки болкхара мехкa гIертaш реакцие леладу моллагIа а дараш дохертаа!

ХIанз Чехословаки Коммунистически парте, къахьегамхоша шоай мил тIабоханйт социалистически строй чIоагIъяра, мохк экономически лакхбаре, социалистически демократи дегIайоалара кешаш практически кхоачашдаре. Уж денаш къовстадаьлар Чехословаки Компарте ЦК ноябрьски 1968 шера пленума решенеша. Уж декхараш кхоачашдар тIехьарча къовсамашка чакхъяьр вай тешаш маххлара марксизма - ленинизмаш пролетарски интернационализман принципа тIа Коммунистически парти чIоагIъярен кхотаярен гIулакха тIехь боккха лоархIам болаш хIама дерг дола КПЧ ЦК тIеххьаре апрельски пленум.

Советски коммунисташ, деррига советски нах теший ба шой вежарий Коммунистически парти цун Централни Комитетан хьалхе а лелаеш чехословаки халкъа уж кхоачам хилеош дIахо дегIакхуаа, социализм хьастакьа не кIоара йолжан эелхаргараш. Шоай оагIонгахьара вай парте, советски наха шоашта ногар дерга тIехьа тIайоагIача мила а Советски Союза Коммунистически партена Чехословаки Коммунистически партена. Советски Союза халкъаштен Чехословаки халкъаштeн юкъера традиционни вежарий доттагIал махка леладу гIулакхаш дегIадоладара а чIоагIдара а!

Фашизмана духьал баьча тIeн

ду тIема - политически гIулакхаш дIахо а чIоагIдар. Цар [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] тIема уйлаш болча [illegible] хьалъайеш хилар. НАТО тIхьа нашта хIа [illegible] [illegible] Германи [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ...

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] тадаьча цу доттагIено дIахо а гIулакх дергда вай юкъарча сийлахь-доккхача гIулакха — социализм коммунизм бахьан лоаттабеча къовсама!

Дуьне халкъашта [illegible] империализм леладераша духьал боккха лоархIам болаш да социалистически [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

Цу фактех выводаш еш, КПСС-ен, Советски правительствен хадданза терко не дилe а ба нийнахьалхен обороны низ чIоагIбара, советски халкъа хьаштаи, массанe а юкъера мыйох Iалашбара хьашташ кхоачашдара. Советски Эскарен Флотен майра бIухой вайнига дерригачи халкъа дукха безаш лоархIаш ба. Вай Даьхен доазонаш чIоагIа лорадеш латт уж. Тlема вайнтораш езаранта хоалда советски мохк арахьара моллагIча тайпара тIакховдарах тешшаме лорабеш хилар. «Миччахьара нитта куьг тIакховдадича, йоакар воа. Л. И. Брежнева, — къахьбекедера е къулбехьара, малхбузера е малхбоалехьара — агрессора духьал оттабергба вай сий волча ТIема Низий долча хIама доладеш бала шов.

Европе мацар лорабаран чIоагIбаран тIехьа лоаттабеча къовсаме Iалажате боккха лоархIам болаш ба Варшавски Договор. Духха ла йоацнаш Варшавски Договора юкъе дакъа лоакхача пачхьалкхений Политически консультативни комитета Будапеште хиннача совещане тIайнай цу союза рамкешка социалистически пачхьалкхений обороны низ чIоагIбара тIерзаь цхьайола лоархIам бола решенеш. Будапеште хиннача совещанена юкъе дакъа лоацаш хиннарашa тIейнар Европа кхерамaлени дIаки гIулакхаш лeладорен дешех йола Европа юкъера. Совещани кийтарен на дIайхьэрен хьан- елла деррига европейски мехкий тIехнеанa дa дикайерил. Из кхайхаран хьалашар советски наха, шерра дейна а дийлар, кхета а дир мацар безача халкъашен прогрессивни общественнoстон.

Хоаш из дайнара кхоаш Москве хьала Экономическа ВIашa Новкъостал дара Советa сесси, СЭВ членаш долча мехкий коммунистически болхлойн партей хьалхе лелаерадеш правительстванта перте аттаьанeн дакъе а лелаш. Из дуьнен халкъашта юкъе боккха лоархIам бола событи я. Социалистически мехкашта вIашии леладу экономически Iилма-технически гIулакхаш дIахо а дегIайоладар цар керттерча хьаштанта мeлазара да. Дуьнен арене социализма позицеш чIоагIa а ю.

Мацара тIехье, империализмана духьал, хьакъаш къамаш социальни мукъадовлара тIехьа лоаттабеча къовсаме социалистически содружество керттера низ хиннаб, болаш а ба.

Империализмана духьалара ший къовсам лакхбу дуьнен халкъашта юкъерча болхлой классо. Кловчам болаш да нагахьа санна тIема хьалхарча тхьаь шерашка (1919—1930 ш. ш.). дегIаьлхача капиталистически мехкашка 74,5 миллион саг забастовка еш хиннавале, тIом хиннача тIехьагIорча тхьаь шера (1945—1960 ш. ш.) — 263 миллион саг хинна.

Классовой къовсам чIоагIа лакхбаларна белгалдаьккха да 1968 шу. Пролетарната стачканаш дукхха нах юкъе болаш, дукхача моттигашка бIарчча хьамаш дакъа лоацаш хилар. Экономически хьадехараш тIехьа выступлени [illegible] [illegible] строя хиьмоттигашта дукхача Даьхе яра агакаш ерэ бийлар къахьегамхой. [illegible] [illegible] [illegible] а Франце, Италие къахьегамхоша на [illegible] [illegible]. Испане Франко диктатура режима духьалара дукхха тIах юкъе бола болаш лакхайлар. Шашагахкйийтача Штатаьчарча антифашистски тIема духьаларен къовсамa тIахгIа, капиталистически дуьнен дукхача мехкашка кагирхойн студентийн социальни протеста низкаш. Классови тIемаш тра хьаларо хьаклду капиталистически мехкий пролетарната революционность хIалкхай, яхаш буржуази [illegible] [illegible] [illegible].

Шерлуш латт шоаш мукъадовлара тIехьа дe Африка, Латински Америка халкъаш лоаттабу къовсам. Цар тIа-тIа дукхагIа кетаду кIоарта социально-экономически духьалеш хилар тIехьагIа, кхычарна цара хилар эксплуатацен эррига формаш дIахьачул тIехьагIа [illegible] [illegible] бокъонца мукъадарг [illegible] [illegible]. Неоколониализмана духьаларча къовсаме нарие чIоагIало корабоагIа социализма мехкашна дуьнен халкъашта юкъерча болхлой классена айхха цхьоагIо леладарга.

Новкъостий! Империализмана [illegible] [illegible] хьалха латт коммунистически болхлойн партеш. Коммунистически партей низ, цар лакхлуш йола влияни духьовлаш хилар латт болхлой класса, деррнгача къахьегамхой хьаштаншта шоаш кхо на сен цар вIена гIулакх низ хиларах. Коммунисташ — уж ба ваха керте отта а уж бIаьшерешка шоашта дагабоахараш кхоачашдара тIехьа, машара, демократена, социализма тIехьа къовсам лоаттабаро тIехьебахь а могаргаоа халкъе дикагIа бола къовгаш.

Коммунистана лакха айхь хьу пролетарски интернационализма

байрах, революционни марксизма чIоагIара отрадий цхьоагIо хилийтара тIехьарча къовсама байрах. Интернационализм марксистско-ленински моллагIа партен, моллагIа деятель хьакхинна кхетаний чIоагIъенна хьалха критерий а. Цу маIа тIера хIалар болхлой класса гIулакх, социализма гIулакх доалаеча шу.

Из къаьтта гуш да социалистически содружествам хьашташта деррнгача дуьнен тIарча революционни болама, дукхавдьй декъа лаьттар Мао-Цзэ дуна группа вонахьалмар [illegible] [illegible] [illegible]. СССР-ера социализма кхыча мехкашарен, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] интернационализма принципаш йохавь хилара.

[illegible] хьалха [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] доазон тIа, деррига советски халкъ, вежарашха долча социалистически мехкий халкъаш, дуьнен прогрессивни общественность чIоагIа эгIаза а югаш, хала летта а доагIаш. Вай сий долча советски аьттанa тIакхайдача провокатораштa майоаттIаре хIама телар вай сий долча пограничникашта. Цхьабакъа советски халкъ бакъахь хеташ хиннач, бакъахь хеташ а да Советски Союзан Китайски Халкъа Республикан юкъе дихача лоалахой гIулакхаш хилча, китайски халкъаца доттагIал хилча.

СССР правительствa дIакхайкадаьд советско-китайски доазонцара кьал лертIа дикхара тIехьа а ке тергаш практически гIулакхаш де дешт хилар. Цо КНР правительство тIакхьийдар хьал чоалхане доаккхаргдола гIулакхаш цацелаве шкхоэанилара, нагахьа санна барт ца кхеташ моттиг отта, ца сабарча хьалe а переговорий наьлъена а къовстарa. Цу предложенешта китайски правительство жоп даларга хьаж вай.

Пекински кулгалхой хIанзара кхерамe никъ хьахха карa е без, вай теш советско-китайски гIулакхашта юкъе эттa халонаш советски китайски халкъий мертерча йоашташ юхера а дIахетта кхи хулийтаргхилярах.

Пролетарски интернационализма принципаш халданза кхоачашъяр коммунистически болхлойн партен цхьатилара, империализма духьал лоаттабеча къовсаме дуьне коммунистически болама цхьоагIо чIоагIъяра хилакзе дергдоцца тьал да. Вай парте, цун Централни Комитето лерхI цхьа долча дахьа яьлхьаьа барт ца кхайтача а империализмана духьал лоаттабеча къовсаме керттерча дайнай хьалтьехьа коммунистически болхлойн партеш цхьана гIулакхаш дIадургдолаш а леладе уж декъарийна йолаш я. Нитта гIулакх дар тIа-тIа дукхагIа могаленг хила вежарашка йолча партеншта юкъе.

ХIанз коммунистически болама шой дуьнен халкъашта юкъерча совещане кийчлуш ба. КПСС Централни Комитета дика лерхI куна еш латте кийча. Бакъа болхо гIо дер вежарашка йолча партeнта юкъе лоттар вIашн кхетадара, цар уйлашш позицеш вIаще гергa оаpа.

Вай парте теший я дуьнен халкъашта юкъерча коммунистически болама, хIаьта нитта империализмай духьале дувлача нийнайррнгача фронта а цхьоагIо чIоагIъяра доархIам бола хIама ю дергхилярах. Шайтара мел доатгIар лерда цо коммунистий дуьнен халкъашта юкъерча совещане толам балийтара.

Новкъостий!

Цхьа шу мара дисадаr вайна Владимир Ильич Ленин ваь 100 шу дуз да тIакхача.

ВIаьшерен революционни биографена кьехедата дола деррига бокъонна сийлахь-доккхен лоархIам болаш мел дар ленински идеяшна дуваддена да. Ленинизм интернационализм а шой революционни чулаацата дилча. хIана ылча интернационально да болхлой класса гIулакх, социализман коммунизма гIулакх. Ленина [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] халкъа, вай парте доккхал дйи да. дуьнен коммунистически болама карагIдьнна сийлахь-доккха хIама да.

Вай парте, вай халкъ классийна [illegible] общества хьалхе хилара а тIегIолла болча ший вежаранна цхьана дйичлу сийлахь-йоккха революционо сийлахь-доккха баьчача 100 шу дизар надоаттIара белгалдаккха. Ленински юбилей на ен бола кийчо вайнига еррига парте гIулакх, деррнгача халкъа гIулакх хинна дIаэтта, Iалажате чIоагIа айдаьа ю дукхача наха къахьегамен общественно-политически хьалар.

Советски наха дика кхетаду Владимир Ильич вaь 100 шу дизар дуккагIа тайпара белгалдаккхар промышленности юрта боахама шерра толамаш дахео, кердача сeпрессенийна кхьайцамашен Iилма а культура а йаьхий яр, коммунизм хьалъяра юкъерча гIуракха [illegible] хIара [illegible] шийн дакъа лаьацо дола.

Халкъа дIама кхоллаш йолча творчество, цун энтузиазм, хьанаре къаьтта гучадоаккх советски нах лергIоацача ленински идеяшта тешаме хилар.

Даьхьала хийла вай еррига котaлонаш ахара дог уроуттаду а уж вIаштIехьйоаха а Советски Союза Коммунистически парти!

Даьхьала хийла дуьнен халкъашта юкъерча коммунистически болхлойн болам!

Даьхьала хийла масса дола хIамаш котъяла сийлахь-доккхача Ленина байрах!

(Новкъоста Капитонова докладана чIоагIа ла а дийIар, чIогIа тIоарш дeттарах кхьагIа а хилар).

Доклад чакхьаннай. Заседани дIахьовлар хьалдайкаду. Цунна юкъе дакъа лоацаш хиннарашна картийна гимн «Интернационал» дошкх.

Порорва хиннача тIахьагIа дийнача дола доккха концерт хилар.

(ТАСС).

«СЕРДАЛО»

2-ра оагI., 26 апрель, 1969 шу.

ПРОЕКТ КОЛХОЗА (ЮРТБОАХАМА АРТЕЛА) ХЬОКХАМЕ УСТАВ

Колхозни строй дIакъоастадо йиш йоаца советски социалистически общества дакъа да: из В. И. Ленина белгалбаьккха, исторически нийса хиларна теха, ахархой бахханаценцех хьаштаенн маьхкара бола уж боалаш-бовлаш коммунизмага бовлара никъ ба.

Производства средстваш общественни доалахьа хиларо, бокъа коллективни боахам толашаIа хиларо, партей правительствен хIара денна ена йоахонаш деча новкъосталой йиш хилийтар юрта Iалашьате доккхий социально-экономически хувцамаш де. Шоаш кхо на беш колхозни ахархоша къахьегарах, болхлой класса, деррагача советски халкъо даз тIабахийтарах колхозаш йоккхий механизированни юртбоахама предприятеш а хилиа дIаяттай, лаьрхIа вартбоацаш дукха Iайнеж цар рузкъа, лакхбеннаб колхозхой вахара боарам, йоахаш-йоахаш дIайоаххаш латт городаш юртаи юкъера башхалонаш.

Социалистически боахама общественни форма хиларах тарра колхозаш дIахо а юрта производительни низаш дегIаахара декхараш маьхкара я. Цу формо IалашIу колхозни демократе лардаш тIа колхозни наха шоаш производствана доал дела, колхозхой личин хьашташ общественни халкъа юкъарча хьаштанаш нийса лаьрхIа йиш хулийт. Колхоза — из ахархошта йола коммунизма школа я.

Коммунистически парте хьалхале а лелаеш колхозни ахархоша, болхлой классана айхха а бохаргбоаца а бувзам а болаш, хьинаре дакъа доал вей мехка коммунизм хьалъяра юкъе.

I. ДЕ ЛЕРХIАРАШИ ДЕКХАРАШИ

1. Юкъарла
Область (край) . . . . . .
Округ . . . .
Район . . . .
Колхоз . . . .
(колхоза цIи)
производства общественни средстваш коллективни къахьегамех ларда тIа йоккха социалистически юртбоахама производство лелаяра шоай лоIаме вIаштIехьийттача ахархой кооперативни организаци я.

2. Колхозо шин керттера декхара лерхI:

общественни боахам мамотта [illegible] дегIабоалабе, къахьегама оасарлен общественни производство эффективность далдаьа лакхъяр, къахьегама коммунистически гIулекх хургдолаш колхозхой кхетабар;

интенсификаци яра, дIахо а колхозни производство технически кхы а чIоагIагIа IалашIыра, комплексни механизаци, лаьттаьшта шерра химизаци, мелиораци юкъейоаллара цаькъда производство лакхъяр пачхьалкхента дукхагIа юртбоахама продукци йоахара;

дегIадоагIа колхозхой материальни культурни хьашташ кхы а дикагIа кхоачашдар, ши-ши юртех дикха кийтъя поселкаш яр.

II. КОЛХОЗЕРА ЧЛЕНАЛ, КОЛХОЗА ЧЛЕНИЙ БОКЪОНАШИ ДЕКХАРАШИ

3. Колхоза членаш хила йиш я 16 шу даьннеи шоай къахьегамца колхоза общественни боахама юкъе дакъа лаца безам хилар хьахейттан болча СССР беррагача граждани.

Колхоза членалле колхоза правлене хиаэ колхоза воагIачо ениача заявленех; правлене решени чIоагIъю колхоза члений юкъарча собрание, заявлени хьачуеннар ше тIа а волаш.

Колхоза членалла дIаяца аьзна хьачуевначоъ заявленега колхоза правлени хьож бетта йолча хана.

Колхоза хIара члена «Колхозхочун къахьегама книжка» лу цаI йолча образецах.

4. Колхоза члена бокъо ю:

колхоза общественни боахаме бе бола бе по хьийгача къия дехьаге е дукхнига а хьежжа гарантированни доагIар е лургдолаш;

колхозе доал деча гIулакхашта юкъе дакъа лаца, цунна довл дара организаца наь харже а ше хеожа хила а; колхоза болх тоабарах, правленеь гIулакхерча нахьдаи балха тIехь дола кхоачанбоацараш дIададарах йола предложенеш яла;

производственни квалификаци лакхъярах специальность Iомаран колхозага новкъостал эца;

цIенна гонахьарча лаьттан участках цу тIа йоадсбии боахам лелабара пайда эца, чуведа цIенош боахама гIишлош, хIаьта шиття колхозе оттайта сорадах личин хьашташ кхоачашдара колхозе дигIенех, дуксъ овча общественни хьайбаьх, транспортах пайда эца;

колхозо социальни Iалашеш, культурно-бытовой гIулакх деш чуваха цIенош деча е царна ремонт еш а, хоагорча Iалашена новкъостал деза.

5. Колхоза член декхарийла ва: колхоза Устава кхар де, чурча распорядка правилаш лелае, колхоза юкъарча собранен социальни правлене решенинц кхоачашье;

общественни боахаме хьальала, цIена къахьега, къахьегама дисциплина йолаш хила, балха дикагIа йола методаш прнсмаш лелае;

колхоза доал дера гIулакхашта юкъе хьинаре дакъа лаца, пачхьалкхена колхозни доалахьра рузкъа кхоаб а лораде а, общественни рузкъана доал да дари кхоа на бари на магийта, общественни пайда эцача лаьттаи приусадебни фондаш рационально а нийса а пайда эца.

6. Колхоза членаш а болаш бус хание колхозера дIабаха нах е моттиташ эттача:

эскара гIулакха тIа боксьонна йола ха йоаккхаш волаш;

хеожа советаш, общественни, кооперативни организацешка гIулакха тIа волаш;

производстве болх беш а воацаш деша вахача;

колхоза правлене оттаьча хана промышленностеь е халкъа боахама кхыча доакъошка болх бе вахача.

Колхоза членаш яштта боаш бус къабаларах е инвалидностах болх ешийтача, нагахьа санна уж колхоза дIахо бахаш хуле.

7. Колхозхочо колхозера дIавалаиеннача заявленега колхоза правлени хьож заявлени хьачуевначул дийнаха дена кхаь бетта йолча хана тIет де довлайташ правлене решени колхоза члений тIехьа тIагIургIолча аргIанарча юкъарча собрание чIоагI а ергIодаш.

ДIавалача колхозхочуна колхоза правлене йиза расчет ю боахама шу чакхдаьккхачул тIехьагIа колхозо шера йола отчет чIоагIъьчул тIехьагIа кхьа беттал тIехьа ца йоалийташ.

III. ЛАЬТТЕИ ЦУНАХ ПАЙДА ЭЦАРИ

8. СССР Конституцета хьежжа мах боацаш йиала ха йоацаш, [illegible] колхоза дIахьожаду лаьтта.

Колхоза дIахьожадаь лаьтта [illegible] юкъара, пачхьалкхен доалахьа, вецта деррига халкъа рузкъа да, йохкара-эцара, арендах дIалдара, кхы гIулакх даре объект хила а йиш яц.

Къахьегамхой депутатий районни (городской) Совета исполнительни комитета хIара колхоза дIалу колхоза дIахьожадаьча лаьттан боарамаш хьадда йола доазонаш тIадола лаьттах пайда эцара пачхьалкхен акт.

Колхоза дIахьожадаь лаьтташ дакъалу общественни пайда эцара лаьтташтеи приусадебни лаьтташтеи. Приусадебни лаьтташ натурах дIакъестаду общественни пайда эцаш болча лаьттах.

9. Колхозо шийна деккор тIаьх шийна дIахьожадаьча лаьттах мамотте биззь, нийса пайда эц а хаддание тоаде а, цу тIа дIадувр хьувкьнига лакхде, лаьттанка кий дуллаши из докъадеш, лаьттай эрозеца къовсам лоаттабеш гIулакхаш де. колхоза лаьтташ дIа - юха телаш доходарах лораде, хьунех, хий доагIача моттигех, лаьттагIара доцаче охкалех (гIум, лоабат, кхерь, торф, н. кх.). пайда эцара оттаь правилаш делае.

10. Пачхьалкхенна е общественни гIулакхашта эшаш хиларах колхозни лаьтташ кIезигде е доазонаш хувца йиш я йоагIаш йолча пачхьалкхен органий решенеех колхозхой юкъарча собранеца барт а болаш мара. Из деш юрте боахама вошалла гIулакхашта але йиш яц дукхача шерашка хула сони комсаш тIайола лаьттан участкаш.

Колхоза бокъо а колхозна лаьтташ кIезигдарна е колхоза пайда эцаш волча лаьттай доалонаш хувцарча дувзаденна хиннача зенах доагIар долаш дола законодательства оттаьча пордках мадоагIара хьдаккха.

IV. КОЛХОЗА ОБЩЕСТВЕННИ ДОАЛАХЬЕ

11. Пачхьалкхен доалахье йолча лаьттана нийса колхоза экономически дара я колхоза общественни доалахье.

Колхоза общественна доалахье я цул доалахьа йола предприятеш, зданеш, сооружененш, тракторащ, комбайнаш, кхийола машенаш, оборудовани, транспортни средствах, болх беш долен продуктивни хьайбаш, дукхача шерашна хула дIаетта гаьнаш, мелиоративни ирригацонни сооружененш, колхоза кхыбола боахам.

12. Шин боах кхоачашбарах колхоза общественни боахам дIахо лаккхбарах колхозо хьаю планомерно а хIама хьадаро а пайда эц, лесанйоах керттерен оборотни фондаш... Уж фондаш ехьаш йоаца фондаш я (цар средствашт колхоза членаште ехьа йоагIаш яц), царех пайда эц дукхьала де лаьрхIача гIулакхашта.

Екъаш йоаца фондаш я яштта производственни йоаца керттера фондаш а.

13. Колхоза боахамехи ахчав средстваши лаьца распоряжени тела бокъо ча духхьала колхоза шин—цун доал дара органий йоаца.

Керттера средстваши кхыдоле материальни рузкъаши Iалашду, доха, выбраковка ю колхоза члений юкъарча собрание оттаьча порадкаха долеш долча законодательства ларда тIеа.

Лора ца деш е дог ца лаьаш колхозни рузкъа доадаьча, толхадаьча е дIададийтача колхоза членаша, хIаьта яштта шиш лоIаме тракторех, автомобилех, юртбоахама машинех, болх беча а продуктивни долча а хьайбех пайда айдача колхоза зе даьча наха шоаш дах зе колхоза юхаметтаоттаде деза.

Бокъонца даьча зен боарам къоастабу колхоза правлене. Дах зе колхоза правлене хьадоанкъаж деча хана эттача хьала доарлIам а бен, колхозхочунна бетта керттера доагIачун 1/3 боарам болаш, кхы дукхагIдар — хадьа судага гIолла.

Дах зе юхаметтаоттадара доь хоза правлене мьча решенеца колхозхочун латтъа йиш я хадьа судага.

V. КОЛХОЗА ПРОИЗВОДСТВЕННО-БОАХАМЕИ ФИНАНСОВИИ БОЛХ

14. Колхозо ший боахам лелабу колхозхой юкъарча собрание чIоагIъьча планах эггара кIезигагIа къахьегамаи средствашш дIа а йохийташ геттара дика продукци мамотта дукхагIа йоаккхага IалашпIертдола производство вIаштIехьаьккхара эггара прогрессивни, Iалма ларда тIа оттаь формаш методаши юкъе а йоалаеш.

Планаш уттаеш колхоза терналу общественни боахама шерьнъ воспроизводство хила езача, пачхьалкхен закупкай план, юртбоахама продуктай, планаш соагIа доххача ялата, кхыйолча пачхьалкхена хилазза юртйоарча продукци дахъяра контрактаце договорах кхоачаш делга, колхозхой материальни культурни хьашташ Iалашделга.

15. Колхоза производственно-финансови болх кхоачашбу боахама расчета, производствен боахама рентабельность дегIайоаллара тIаерзань моральни материальни стимулаш шерра юкъейоалларо ларда тIа.

16. Колхоза правленеи беррагача членашка Iалашде шоашта тIаьхь:

Интенсификаци специализаци яра, Iалама - экономически хьакьпа далача эггара пайдаенгIа дола боахача доакъош дукхагIа дегIаоалладара ввыхьца юртбоахама производство рационально лелаеле;

лаьтте лелалара культура лакхъяра дола тIа юртбоахама культурай хьувкъем лакхбилга;

хьайбаш лелалар мамотта дегIаболадегIа, хьайбаш пора тIерча оаттабара продуктивность лакхъялга, зоотехнически ветеринарни правилаш делелга, хьайбашта чIоагIа а тоаийна а доатбарий база еттъ;

производстве дерза техника, прогрессивни технологи, комплексни механизаци, электрификаци, Iаламан дикагIа боаша хьаштаниргIаьяре кхыйоллачарл, лаьттанта мелиораци хьашидйолга;

тракторех, комбайнех, автомобилех, кхыча машенех, болх бече а продуктивни долча а хьайбаех, зданех, сооружененш эффективни пайда эцаьча уж лораде;

боахам дегIабоалабарах ши баха пункташ хьайъре шшкашка хьежача производственни объекташ, культурно-бытовой гIулакхашта лаьрхIа объекташ, вухь чубаха цIенош, берий учреждене, хьачиеш, хин боахама е кхыйола а сооружененш хьалъелга.

17. Къахьегама кхоачамехи бедал хьийоалача моттигерча торонехи бизза а боарамах а пайда эца, общественни боахама доходность дакъе дерхIаш колхоза хьа а ю, дегIа а йоалаю подсобни предприятеш, хIаьта яштта тайп-тайпара промыслаш, юртбоахама балхах мукъайолча хапашка колхозхой вязаца тайп-тайпара изделеши товараши хьадара эша филиалаш (цехаш) колхозе хьаргIолаш промышленни предприятешцен мах беш йолча организацешцен договорна гIулакхаш леладе мегаргIа.

18. Ший лоIаме колхозо дакъа лаца йиш я колхозашта юкъерчен пачхьалкхен - колхозни предприятей а организацей а балха юкъе, объединенешцен союзашцен юкъе яха.

19. Колхозе культурно - бытовой объекташ хьалъяра моттиг тоаяра, колхозий производство дегIайолалара, колхозхошта дешдола культурно - бытовой гIулакх тоадара тIадерзалаь кхыдола гIулакхаш дара колхозхой юкъарча собрание решенех колхоза ший средствай пхьадола дакъа дIатоха йиш я къахьегамхой депутатий моттигерча Советий, совхозий, кхыча пачхьалкхен кооперативни предприятей а организацей а средствах.

20. Колхозо пачхьалкхен, кооперативни, общественни организацешка договораш ю юртбоахама продукци йохка, машинаш, материалаш, хьайбаш, кхийола хIамаш эца, подсобни предприятеи промыслий полуфабрикаташ изделеш йохка, тайп-тайпара долг балхаш кхоачаиде, гIулакхаш де, хIаьта яштта цул балха де лерхIаршка хьежжа договораш гIулакхаш леладу.

21. Колхозо СССР Госбанка учреждененх [illegible]

Колхозо СССР Госбанка [illegible]

Колхоза йиш я пачхьалкхена [illegible]

Колхоза счеташ [illegible]

22. Колхозо бухгалтерски, оперативни, статистически учет лелаю, учета дикагIа йола методаш формаш юкъе кхуяв, чIоагIъьча формашка хьежжа отчетность оттаю; из оттаьча хана йоагIаш йолча организашка дIачулу.

23. Колхозо жоп лаш колхоза членашта хьалхара декхарийн царга доалладийн хьалхьехьа. Колхоза членаша шоай доакхамах жоп лац колхоза хьайкаро цунна доахкача декхарийн доакхарийн хьакъехьа.

VI. КЪАХЬЕГАМ ВIАШТIЕХЬБАККХАР, ЦУНАХ ЛУШ ДАР, ЦУН ДИСЦИПЛИНА

24. Колхоза общественни боахамера деррига балхаш кхоачашду колхозхоша шоай къахьегаш.

Арахьара специалистиш кхыбола балхлойи оттабе бокъо ю нагахьа колхозе боагIаш бола специалистиш на хилае мара е юртбоахама а кхыдола а балхаш колхозхошка шоай низана хапнехьа кхоачашдаьлургдоацаш хиламе мара.

Колхозо къахьегам Iалма ларда тIа вIаштIехьбоах, общественни производстве балха низах бизза а эггара дикагIа долча тайпара а пайда эцара йоакхо ю.

25 колхозе балха ден дIоахаьли цун распорядки, салоIа денош далара, къахьегамах доагIар а лургдолаш хIара шера отпускаш хьара порядок, хIаьта къахьегамургдолча колхозхоша общественни боахаме къахьегама юкъе дакъа лацара минимум шийсъю колхоза чурча распорядка правилаьца.

26. Производствои къахьегами вIаштIехьбеккхара формаш — участкаш, фермаш, бригадаш, звенош, кхыйола производственни подразделенеш уттта а ю, юкъе а йоалаю колхозо боахама хьадда долча хьалашка, производства механизаце, специализаце, технологе боарамга хьежжа.

Производственни подразделенешта колхозхой юкъебохийт цар квалификаце, балха опыта, наьмыкий, бихаш йолча моттига, цар шоай болча безама лоархIам а беш.

Колхоза производственни подразделенешта дукхача шерашка леладе дIахьожаю лаьттан участкаш, трактораш, машинаш, инвентарь, балха а продуктивни а хьайбаш, хилазза юртйоала гIишлои производства кхыйола средстваш.

Колхоза производственни подразделеней болх кхоачашбу боахама чурча расчета ларда тIа.

27. Колхозхой доходаш хьийоала керттера моттиг я колхоза юкъара боахам. Колхозе къахьегамах доагIар лу хIана колхозхочо общественни боахаме хьийгача къахьегама дикалгеч дукхалгеч хьежжа, дика къахьегам, дика результаташ бахьан — дукхагIа де ахча принципах.

Къахьегамах луш дар колхозе лу е хходчашдаьча балхий боарамга, хьаккхача продукцега хьежжа, е аккордно-премиальни, е кхьих оттаьча расценкашцен ставкашкех хьежжа. Колхозхочун бехкаш во баьча балхах хIама лаце доагIача тайпара кIезигду цунах доагIар.

Юртбоахама а кхыдолча балхашта а йола нормаши расценкаша уттта а ю, эшаш мотиг оттача царга юха а хьош, колхозхошеи специалисташеи шерра дакъа а лоаццо, хьадда долча боахама хьалашка хьежжа, колхоза правлене чIоагI а ю уж.

28. Общественна производстве баьча балхах колхоз колхоза членашта къахьегамах гарантированни доагIар оттаду.

Юртбоахама продукци дукхагIа яккха, из дикагIа хилийта а цунга дIалоаза лохде а колхозхой бола материальни безам лаккхбе лерхIаш къахьегамах керттера доагIачох кхы тIа а къахьегамах доагIар а материальни стимулировани кхыдола тайпаш а лу.

Общественна боахаме къахьегара оттаь минимум кхоачаш ца ь колхоза членаш колхоза правлене решенех кхалолча дакъе е бизза къахьегамах кхы тIа луш долчох материальни поощрене кхыча тайпаш баха йиш я.

29. Колхозашта эшаш йола юртбоахама продукташ Iалашъяра колхозе хьаю валовой лаьрхIа чулоача ялатах кхыча продукцех, хIаьта яштта доакхарах хьаьде йола дакъа а къоастадеш йола, къахьегамах доагIар дIа-юха ийдеш йола натуральни фонд, уж продукташ доакъарашъ колхозашта лу йола колхоза члений юкъарча собрание оттаьча тайпара дукхлен порядкаш.

30. Колхоза правлене Iалашду колхозхошта ший даннахьа аланеш ахча лу бетта цкъа кIезигагIа доаллаш, юкъе лучча кIезигагIа доаллаш, хIаьта натуральни продукци на хьачуурга хьежжа.

Колхозникашта юхера йола расчет из колхоза шера йоагIа отчет чIоагIъьчул тIехьагIа беттал тIех ха ца йоалийташ.

31. Укх Устаьша хьалхе а лелаеш, колхоза правлене уттта колхозхой юкъарча собрание чIоагIъеш йола къахьегамах доагIачох боахама чурча расчетах йола положенеш.

32 Колхозера деррига балхаш кхоачашду оттаь йола кхерамаза техника правилаши производственни санитаре дIаледехараши чакх а доалаш.

Кхерамзаяв техника, производственни санитаре мероприятеш яра, оттаьча нормех колхозашта дIадалара е царга доххара балха бартхьаш балха тIа бувзабув кхыгIирс, лораялара приспособленеш Iалашъяра колхозо хилазза юртбоаца средстваш къоастаю.

33. Колхозан членаш бина хьалхьалда отпуск эца йиш я бераш хилчен бер дечен; берах болча кхалнаха аттагIа бола болх лу наьскхах доаллаш бер долча кхалсага ший ханахьа бера хIама хьокхара хилазза дергдоала хьалаш хулийт, царна кхы тIа а отпускаш яла йиш я.

34. Производства доккхий толамаш лахарах, рационализаторски предложенеш оттаярахи юкъе йоалаярахи, общественни средстваш кхояргах, колхозни производстве дукхаьча шерашка хьинар деш болх барахи колхоза хьалхашка кхыдола гIулакхаш каратIдаларахи колхоза члений юкъарча собрание е правлене колхозхошта поощрене яра е гIулакхаш лу:

баркал кхайкадар;
преми яла, деза соагIат дала;
Сийлен грамота яла;
сийлен Доска тIа е сийлен Книжка тIа дIаяздар;
«Заслуженни колхозник», «Почетни колхозник» яха цIи яла.

Колхоза члений юкъарча собрание оттаярах поощрене кхыдола гIулакхаш а де йиш я.

«Заслуженни колхозник», «Почетни колхозник» яха цIи яч колхоза члений юкъарча собрание решенен арах, колхозо оттаьча положенега хьежжа.

Къахьегама дисциплина е колхоза Устав толхадарах бехке барачга колхозхой юкъарча собрание е колхоза правлене е [illegible] де йиш я:

порицани;
выговор;
цIенхаштара выговор;
кхаь беттага кхачалца [illegible] хана кIезигагIа хIама доагIача балха тIа вахийтар;
гIулакх тIара дIаваккхар;
колхоза членалара дIаваккхар дIахайтар.

Колхоза членалара дIабоах нунах эггара тIехбола бехк а лерхIаш духхьала хаддаиза къахьегама дисциплина е колхоза Устав телхадеш бола нах, кхыдола деррига беккаш хьачуя тIехьагIа. Колхозе членалара дIаваккхарах колхозхой юкъарчи собрание баьча сецама литтъа йиш я къахьегамхой депутатий районни (городской) Совета исполнительни комитетага.

Колхоза членалара дIабахьа нах укх Устава тIа оттаьча колхоза члена бокъонех боах.

Колхоза председателаи ревизионни комиссе председателаи, правлене членашеи ревизионни комиссе членашеи бехк бе йиш яц колхозхой юкъарча собрание мара, хIаьта керттерча (старши специалисташта, керттерча бухгалтера, производственни подразделеней кулгалхошта — колхоза юкъарча собрание е правлене мара.

VII. КОЛХОЗА ЕРРИГА ПРОДУКЦИИ ДОХОДАШИ ДIА-ЮХА ЁКЪАР

35. Доходаш дIа-юха екъача хана Iалашде деза накопленеи потреблени нийса цхьана тарьяре, производственни, страховой, культурно - бытови общественни фондаш дами дукхагIа хуйта, колхозхой вахара боарам лакхбелга.

Колхозо кхыкхача ерригача продукцеара [illegible] материальни рузкъаш (керттерча фондий амортизаци, [illegible] фу, [illegible], удобренеш, [illegible] текуши ремонтига [illegible]).

[illegible]

культурно - бытовой фонд, колхозхой социально Iалашберан царна материальни новкъостал дареи фонд хьаяра;

колхозхоштен специалистанта материальни поощрени яра;

резервни фонд хьаяран алсамъяхара, кхыча гIулакхашта.

Дахза дергдоацаш да керттерен оборотни фондаш алсамъяхара отчисленеш елга; отчисленей боарамаш хIара шера уттаду общественни производство дIахо цахьдаш лаккхъяра Iалашдаро цал ахча эшарга тергал а деш.

37. Лаьттанцарен хьайбашкарен нийхача натуральни продукцах кхоазе:

эсхьав боарамо фу фоаьд хьаю;

пачхьалкхенга юртбоахама продукци йохкара цIаи кхоачаиеш, натуральни оцулаш шаьлу, ялатех кхыче продуктайи натуральни фонд хьаю колхозхошта дIаекъа е царга йохка, торо яй ялаян соагIа яхет а пачхьалкхена мах кхыйола продукци а йохк;

шера эшаргдолчу боараме долькъар къоастаду общественни хьайбашта кхо тIарча оалхазарештен, хIаьта яштта колхозхошта дIадекъа е царга доххк;

страховой переходящи фондаш хьаю: фуь, фуа, кхачаш;

общественни ахча хийчбара берий учрежденеши бойи Iалешдара продукташ къоастаю, продукташ доакъарийи цхьа дакъа хьожаду пенсионерашта, инвалидашта, торо йоацача колхоза членашта новкъостал дара.

Вок юхейиса продукци потребительски кооперацега, колхозни рынка йохк колхозо, е шийна бакъахьа теттача тайпара кхыча гIулакхашта пайда эц.

38. Продукци йохкарахи кхычаьа гIоллен хьагIаденча ахчах эггара хьалхарча аргIанна колхозо пайда эц колхозхошца къахьегамах йоагIа расчеташ яра, производствара дIададхийта кхыдола рузкъа юхаметтаоттадара, пачхьалкхенна ахчаи дIачулара, ахчан оссудаш дIатаккхара, колхоза общественни фондаш хьаяраи дьалйаерара.

VIII. КОЛХОЗХОЙ СОЦИАЛЬНО IАЛАШБАР

39. ХIана лелаш долча законодательствага хьежжа, колхозхой социально Iалашбера централизованни союзни фонда средствай чотах къабаларах, болх булургбоацача бовларах, кхоабаш варвоацаш бисарах пенсеш йiлу колхоза членашна, хIаьта кхалнаха, цул соагIа, — берарIа хьаьрчаш бер дарахи.

40. Юкъарча собрание яьча решенегIа колхозага йиш я хаина болх бе ца могаш бисарах колхоза членашта пособеш тела, колхозхошта санаторешка, салоIача цIеношка баха путевкаш ийе, социальни страхование кхыдола тайпа гIулакхаш де, хIаьта яштта колхозхошта оттадьча пенсей деррига тайпашта кхы тIа а ахча тела.

Пенсеши пособеши яйеш боаьчен бола бе ца могаче колхоза членашта колхозе ший чотах материальни новкъостал ду. Колхозхой юкъарча собрание решение йиича, колхозага йиш я колхозай колхозий юкъарча санатореш, салоIа цIенош, пионерски лагераш, къабеннарашеи инвалидашеи лаьрхIа цIенош хьалдара ахча хьожаде.

IX. КУЛЬТУРА, БЫТ, БАХА МОТТИГАШ ТОАЯР

41. Колхозхой культурно - бытовой хьелаш тоадара де декар ду колхозо.

Цу гIулакха лаьрхIа колхозо хьал а ю, кийч а ю колхоза клубаш, библиотекаш, кхыйола культурно - просветительни учреждененш, новкъостал ду физкультурей спорти дегIакхуалара, берий бешамаши яслеши йохк;

дешта - новкъоштен школанен новкъостал ду бераша кхетам нийса балара, айхха бувзам лоаттабу школаца, берашта производственни дешар кхечара халкъа образоване органашта новкъостал ду, школашта лаьттан участкаш, техника, фу, удобренеш, транспорт тел, школаш листтехьараш колхозе балха отгабелга Iалашду;

йоахко ю колхоза члений производственни квалификаци культурно-технически боарами лакхбара; оттаьча порядкагIа деша ухийт колхозхой лаккхерчен юкъерча специальни дешара заведенешка, профессиональна - технически училишешка, школашка, квалификаци лакхъеча курсашка; заочно деша богIача колхозхошта дика хьелаш хулийт;

хилазза ма боале колхозхошта общественни кхача кийчбелга вIаштIехьдоакх;

унахцIено лорарча органашта новкъостал ду колхозе дарбани профилактически мероприятеш чакхъяха, колхоза членашта мах боацаш тIехьа ца йоахаши транспорт тел унахой дарба деча учрежденешка дIабига.

колхоза нах бахе моттигаши колхозхой цIеноша хоадаш тоаяду, электричество, радио чухьлу; колхозе оттаьча порядкагIа колхозхошта новкъостал ду уIе цIеношхьалдара тоадарах, хIаьта яштта колхозе балха а болаш, чубаха цIа а доацаш болча специалисташта уIе моттиг ду.

X. КОЛХОЗХОЧУН ДЕЗАЛА (КОЛХОЗНИ ЦIЕН) ГIОННА БОЛА БОАХАМ

42. Колхозхочун дезала (колхозни цIен) ший доалахьа хила йиш я уIе цIа, боахама гIирсаш, пайда луш дола хьайбаш, кеа гIара олхазараш, ноккарий, ковла гонахьарча участке деча балхашта лаьрхIа кагий юртбоахама инвентарь.

Колхозхочун дезала (колхозни цIенна) пайда а эцаш лелае хаьсбеша, соний беша, кхыча гIулакхашта лаьрхIа цIенна гонахьарча лаьттан участок лу гIирсаш тIаIагIа лаьтта а тIехьа 0.50 гектарега. хIаьта хий декха лаьттана 0,20 гектарега кхачалца.

Оттадаьча боарамел тIех -из йоалийташ цIенна гонахьарча лаьттан участка боарам оттабу колхоза Уставо. Цу тайп хьалхагIа хийнача юртбоахама Уставага хьежжа оттадаь цIенна гонахьарча участки боарамаш шорш долча тайпара хеса йиш йолаш да.

Нах бахача юртарча моттигашка беррига нах ахьнайна бахаргболаш гIирсаш хьалха лаьрхIа шиш, колхозхошта уж чуIеш болча цIеношта (квартирашта) юхера лаьттан участкаш дIаIагIа хьожаш лаьттач участках вож юхедаса дакъа нах бахача юрта доазонал арахьара варна лургдолаш. Цу хана колхозхочун дезала (колхозни цIеа): пайда эц хьожаваь дорожж лаьтта колхоза Устава тIа белгалбаьча, цIенна гонахьарча участка боарамаь тIех хила йиш яц.

Колхозо оттабаьча боарам цIенна гонахьарча лаьттан участках пайда эца бокъо я колхозхой дезала (колхозни цIен), нагахьа санна колхозхочун (колхозни цIен) беррига дезал къабеларах е инвалидаш хиларах къахьега аургдоацаш бале, нагахьа санна колхозхочун (колхозни цIен) болх булуш цаI мара ца хиина дезалхо хиина бокъонца дола тIеха гIулакх де лигавале, е хоржаш доача гIулакха тIа хержавале, е деша вахавале, колхоз рьаза а йолаш хиина кхыча балха тIа вахавале, е нагахьа санна дезалхошта юкъе (колхозни цIен) ондадалаша долаш бераш мара дисалеце. Циггара юханиккхача моттигашка цIенна гонахьара участок йисарах дола долш колхоза члений юкъарча собрание къастадеш да.

ЦIенна гонахьара участок пайда эца кхыча наха дIаяла е оттаьча сагаха цу тIа болх бейта йиш йолаш яц.

Колхозо оттаьча порядкагIа колхоза правлене цIенна гонахьара лаьтта ахара колхозхошта новкъостал ду: эггара хьалхарча аргIанна цу тайпара новкъостал ду болх бе могаш дезалхо воацаш болча дезала.

Колхоза правлени декхарийла я цIенна гонахьарча участкашта оттадаь боарамаш нийса лелаадой хьожаш дами тIехьожаш лоаттабе. Нагахьа санна цIеношта гонахьарча участкаш хоттам-оалам а боаташ оттадаьча боарамел соагIа шоашера дукхагIа чулоацаш але, царех соагIъараш колхоза правлене дIа а яхе цар тIа дIайоахе хIамаш а тIехьа колхоза йолу законагIа доацаш лаьттах пайда эцаш дIадахийта ахча дIа а ца токхаш.

43. Колхозхочун дезала (колхозни цIен) леладе йиш я шерар кхачалца ха ьшине Iаьр тIехьа дола цхьа етта 2 шерага кхачалца ха ьшина цхьа бежана, 3 беттага кхачалца ха ьшине цхьа цхьа хьакха а чуоттаь кхоабаш ши хьакха, 10 кхачалца жий гезарийи кхьаба, ноккарий, кха тIара олхазараш, кролекаш.

Колхозхочун дезале (колхозни цIен) ший доалахьа а долаш леладу доахан дукхагIа хилийтарах, цхьан тайпарча доахнаш моттигаш йолча тайпа доахан лелаварах доале деш къоастаду союзни республика Министрий Советьча решенегIа къахиян башхалонаш моттигера хьалаш тергал а деш.

Оттадаьча боарамел тIех доацаш колхозхочун дезала (колхозни цIен) леладе йиш йолаш долча доахана дукхал-кIезигала тайпана колхоза уставо белгалдаь да.

Колхоза правлене колхозхошта новкъостал ду доахан долало, зооветеринарни гIулакхаш де, хIаьта яштта доахана доакъари дажа моттигаш хилийтара а.

Уставо оттадаьча боарамел тIехдаьха доахан леладе бокъо яц.

Колхозхочун дезала (колхозни цIен) леладе йиш йолча цIенна гонахьарча лаьттан боарам а доахан дукхал а колхоза члений юкъарча собрание оттаду дезалхой дукхалгеи колхоза общественни боахаме цар къахьегамце доалача дакъъеген хьежжа.

44. Колхозхой юкъарча собрание яьча решенегIа колхозо цIенна гонахьа лаьттан участкаш тел юрта болх беш колхоза территоре тIа бехаш болча хьехархошта, лорашта, кхыча специалисташта. Колхоза территоре тIа бахаш болча болхлошта, гIуллакхеча наха, пенсионерашта, инвалидашта, нагахьа санна кIезига гонахьарча участкашта лаьрхIа дале мукъа лаьттан хуле, цIенна гонахьара участкаш еле йиш я а колхозной юкъарча собрание яьча решенегIа.

Цу нека яштта бокъо яле йиш я колхозага оттаьча порядкагIа дагIехьашка цар доахан дожаже а.

XI. КОЛХОЗА ДОАЛ ДУ ОРГАНАШИ РЕВИЗИОННИ КОМИССИИ

45. Колхоза гIулакхашта доал ду шорча демократегIа, колхозни вахара деррига дешаш къоастадеча колхозхоша хьинаре дакъа а лоцаш.

Колхоза гIулакхашта доал дер колхоза члений юкъарча собрани а, хIаьта собранешта юкъерча хене — колхоза правлени.

46. Колхоза доал ду лакхера орган я колхоза члений юкъара собрани.

Юкъарча собрание:

колхоза Устав гIаьа, цунна хувцамаши гIатохараши ду;

колхоза правлени председатель, колхоза ревизионни комиссе харж;

колхоза членалле дIаяхьара хьекъехьа правлене яь решени чIоагIъю, колхоза членалара колхозхой дIабахарех доле доп къестаду;

колхоза чухьарча распорядка правилаш, къахьегамах толача махьхе хьакъехьарен боахама чухьорча расчета хьакъехьарен положенеш гIаьа;

колхоза организационно - боахама, производственно - финансови планаш чIоагIъю;

шоаш баьча балхах лаьца колхоза правлене ревизионни комиссе луча отчеташа ладогIа;

колхоза шера отчет а натуральни ахчани фондий боарамаш а чIоагIдаь;

чIоагIъю колхоза керттере (баьккхагIа бола) специалисташа керттера бухгалтера балха оттабаьчи бахза гIаьа уж дIабахарен хьакъехьа колхоза правлене яь решенеш;

(Чакхдоалар 4-ча оагIо тIа).

ПРОЕКТ КОЛХОЗА (ЮРТБОАХАМА АРТЕЛА) ХЬОКХАМЕ УСТАВ

(Чиастдолар. Долалур [?] тIа)

кхестаду | колхозо колхозой юкъарчеи пачхьалкхен - колхозкин предприятешкен организацешкен дакъа лацарах, объединенешта, союзашта а юкъеяхарах, колхоз вIашагIтохарах а вIашагIкъоастоярах дола дешаш.

Лахахе дийцача дешаех лаьца колхоза правлене я решенеш колхозхой юкъарча собране уж чIоагI ца яьчул тIехьагIа чакхьала йиш йолаш яц.

Колхозхой юкъара собрани ниттта колхоза балхах долча кхьча дешашка а хьож.

47. Колхоза члений юкъара собрани колхоза правлене гулъю шера диааззачул кIезигагIа йоццаш. Колхоза правлени колхозхой юкъара собрани гулъе ниттта декхаркйла я, нагахьа санна колхоза члений 1/5-ча дакъал кIезигагIа боццараш из дIадехе.

Дешаш къоастаде юкъарча собране бокъо я нагахьа санна колхоза беррига членех 2/3-ча дакъал кIезигагIа боццараш тIахуле.

Колхозхой юкъарча собране решенеш тIаьш гуччахьа дукхагIа баран раьза хуле.

Колхоза правлене юкъара собрана гулъеш хиларах колхозхошка хоам бу собрани хила ворхI денал кIезигагIа йоццаш ха йисача хана.

48. Колхоза члений юкъара собранеш гулъе хала долча йоккхийча колхозашка юкъарча собране къестаде доагIа дешаш къоастадаръ уполномоченней юкъара собранаш гулъе йиш я.

Уполномоченнеш хорж колхозхой собранешка, бригадашка, колхоза кхьча подразделенешка.

Уполномоченнеш мел а [?] харжа беза колхоза [?] ча собране оттаду.

Уполномоченней собране дешаш къоастаде бокъо я, нагахьа санна цага берригача уполномоченнеех 3/4-ча дакъал кIезигагIа боццараш бьлхабале.

49. Колхоза правлени исполнительно – распорядительни орган я, колхоза члений юкъарча собранена хьалхашка бехктоккхаме а йолаш, цо кулгалду колхоза деррига организационни, производственно – финансови, культурно-бытовой гIулаккхашта.

Колхоза правлене вIаштIехьдоах юртбоахама продукция яккхарех пачхьалкхенга йохкарех планаш кхоачашъелга, хьурмат деш, дассанна дIаухийт материальни ахчани средствашш, производственни къахьегамех дисциплина чIоагIъера де дезар ду.

Ший болх чакхбоаккхача хана колхоза правлене даим ког гIортожа ю шерра колхозни активах, дегIа а кхувл, хьал а лоац общественни производство вIашагIкхолар эрагдоахар тоадарахи къахьегама овсарле лаккхьярахи йола колхоза члений творчески инициатива, халдаьза йоакхо ю колхозхой къахьегамех бытех хьалаш тоадара, саккувши теркальеш леладу цар декхараш предложенеш.

Кхаь шера хорж колхоза правлени. ХIара шера ше баьча балха хIалхара колхозхой юкъарча со[?]

[?]

Эшаш хиларга хьежжа, кхьабаьда, бетта цкъа хIаьта а, гулъю колхоза правлене заседани) дешаш къестаде бокъо я правлене, нагахьа санна правлене членех 3/4-ча дакъал кIезигагIа боццараш цага гулбенна хуле.

Правлене решенеш тIаьш гучадаьра дукхагIбараш тIехьа хуле.

50. Колхозхой юкъарча собране [?] шу ха а йийле колхоза председатель, шу цхьан хана колхоза правлене председатель а из хургаслаш хорж.

Колхоза председатела хIара дешаш кулгалду колхоза балха, юкъарча собранеи правленеи решенеш кхоачашъелга Iалашду, колхоза хьалхара чакал а хила артт ю пачхьалкхен органашца а кхьча учреждененцаи организацешца а гIуллех тоассаденнача хана.

Колхоза правлене шай состава юкъерча наь. шиъ колхоза заместителаш хорж.

Шоаех беша хашта теца болбаь колхоза председатели правлене членашн хахал хьалхагIа кхьбаха йиш я колхоза члений юкъарча собране яьча решенегIа.

51. Колхоза правлене е колхоза членех саг хьожаву, е къахьегама договорах балха дIаиц керттера бухгалтер.

Керттерча бухгалтера колхозе учети отчетносте вIаштIехьйоаххаш, дешна тIаьхьожам доаттабу ахчеи материалаши меттаьха лоаттадараи нийсача наькъаца дIаахийтараш. Керттерча бухгалтера колхоза председателаца цхьана кулгар йоазду колхоза шера отчета а хьатIадоагIача дIаухийтачех ахчани материальни документашта а.

52. Колхоза гIулакхий къаьстхьамтача доакьйта кулгалдара колхоза членийцара е къахьегама договорах бацха хьанийна специалистий хьожабу колхоза правлене.

Керттера (бокхагIа бола) специалистий бехктокхаме ба шоаш кулгалдеча доакьйонта хьалхара, цар вIаштIехьдоах производственно-финансови план кхоачашъеча. Шоай пурамагIа долча дешаех хьаьца керттерча (бокхагIа) болча специалистийна тема указанеш кхоачашьте декхарийла ба колхозе членаш, хIаьта ниттта колхоза лакхерча гIулакхаш тIара ниц а.

53. Общественни производствана деэл деча колхоза членашка шерашта дакъа лацийтар духьа колхоза бригадашкех кхьча производственни подразделененгех колхозхой есбраниш гулъю.

Бригадерча (подразделенерча) колхозхой собране:

бригадир (подразделене кулгалхо) хорж тIехьагIа [?] колхоза плановни зададеника, бригадера (подразделене кулгалхочун) балхах йолча отчетага, производственни гIулакхий кхьча дешашка хьож;

къахьегама дисциплина чIоагIъяра мероприятеш юи, колхоза правлене дIачулу хоастабарен бенне барен гIулакхий хьакъехьара предложенеш.

Собрани гулъю производственни подразделене кулгалхочо, колхоза правлене а председателя.

Собране харжа йиш я бригада (подразделене) совет. Совета председатель ва-шо-шоай подразделене кулгалхо. Совета бокъонаши декхараши колхоза правлене къоастаду.

Производственни гIулакхашца дувзаденна бригадера (подразделене кулгалхочо) тела распоряженеш кхоачашъе декхарийла ба цу подразделене болх беш мел бола колхозхой. Ший балха гIулакхашта колхоза правлене а хIаьта къьсттача дешашта ниттта керттерча (бокхагIа болча) специалистшна а яхар де дезаш ба бригадер (подразделене кулгалхо).

54. Колхоза правленех гIулакхаш тIарча ваьден боахама а финансови а гIулакхашта тIахьожам лоаттабара ухаь шера ревизионни комисси хорж. Ревизионни комисса ший составацара председатель хорж.

Колхоза Уставаген лелаш долча законодательстваген хьажна болх бу ревизионни комиссе, колхоза члений юкъарча собранена отчет тех, колхоза Устав кхоачаш ниттта ду, колхоза имущество метта латтий, договораши боахама операцеш законагIа йий, ахчи материалаши нийсса дIаухийтай, учет, отчетность, колхозхошара расчеташ нийса лелайой а хIаьта ниттта колхоза правлени гIулакхаш тIарча вахех колхозхой жалобаши заявленеш шоай хиттахьа тIестайой а хьожаш тIаьхьожаш лоаттабу.

Ревизионни комиссе хIара шера 2-ззачул кIезигагIа йоцаш ревизи ю колхоза боахама-финансови гIулаккхашта, юкъ-юкъе тоха бригадийе кхьча производственни подразделенийн боахама гIулакхаш, колхоза шера отчетах лаьца ший заключени лу. Ревизи.акташ колхозхой юкъарча собране чIоагIъе йоагIа.

55. Ревизионни комиссе бокъо я тохкам беча хьна колхоза гIулакхаш тIарча вахагарех членашкарен шоаьта эшшаш доал документаш хьадеха, колхоза складаштех, помещенештех, предприятештех чухьажа, колхоза юкъара собрани правлени хьажийта предложенеш дIаяхуеда.

Ревизионни комиссе предложенешка артIанарча юкъарча собране хьож; хIаьта колхоза правленега дIачуеннараш — 10 ди дялачехьа.

56. Колхоза правлени, председатель, ревизионни комиссе колхоза юкъарча собране оттадаьча тайпара гуччахьа е кьайлагIа гочосовийн а еш хорж.

Правлени ревизионни комиссен членаш мел хила беза къоастаду колхоза члений юкъарча собране.

57. Колхозе вIашагIъехна йоа я экономически совет е экономически анализа бюро, культурно-бытовой комисси, взаимопомощ касса, общественни хьисапе болх беш йола кхы тайпа организацешт.

58. Колхозо вIаштIехьдоах нертийна организаци кулгаяца колхозхошта коммунистически кхетош балара, общественни вахара уж юкъеозара, социалистически [?] дегIакхувлара болх беш йолча общественни организацешца тела болх беш [?].

XII. КОЛХОЗА УСТАВ ТIАЭЦАРИ ЦУННА РЕГИСТРАЦИ ЯРИ

59. Хьокхаме Устав лерда а лаьца колхоза члений юкъарча собране тIаийца колхоза Устав регистраци яйта къахьегамхой депутатий районни (городской) Совета исполнительни комитете дIачуду. Колхоза Устава дIахора хувдамаш тIатохараши а цу тайпарча порядкагIа юкъеккхуь.

60. Регистраци из дола колхоза Устав колхоза правлене, районни юртбоахама органе, къахьегамхой депутатий районни (городской) Совета исполнительни комитето улладу.

61. Ший болх колхоза Уставаген лелаш долча законодательстваген хьежжа бу колхозо.

Социалистически предприятех лоархIаш йолча колхоза юридически лица бокъонаш, печать, ба[?] рах я.

ВIАШИ ЭКОНОМИЧЕСКИ НОВКЪОСТАЛ ДАРА СОВЕТА СЕССИ ХЬАЕЛЛАРАХ

(Чиастдолар. Долалур 1-ча агIо тIа).

-членалла кандидат, ПНР Министрий Совета Председатела заместитель нов. П. Ярошевич, ПОРП ЦК член, ПНР Министрий Советерча планироване комиссе председатель нов. Ю. Кулеша, ПОРП ЦК член, СССР-ера ПНР посол Я. Птасиньский;

Румыне Социалистически Республикагара — РКП ЦК Генеральни секретарь, СРР Пачхьалкхен совета Председатель нов. Н. Чаушеску (делегацена керте латтар), РКП ЦК Исполкомен Массазарча президиумен член, СРР Министрий Совета Председатель нов. И. Маурер, Исполкома член а РКП ЦК секретарь а, СРР Пачхьалкхен совета Председатела заместитель нов. М. Манеску, РКП Исполкома член, СРР Министрий Совета Председатела заместитель нов. Г. Радулеску, РКП ЦК Исполкома член, СРР Пачхьалкхен плановни комитета председатель нов. М. Бергиану, РКП ЦК член, СССР-ера СРР посол нов. Т. Маринеску;

Советски Социалистически Республикай Союзагара — КПСС ЦК Генеральни секретара нов. Л. И. Брежнев, (делегацена керте латтар), КПСС ЦК Политбюро член, СССР Министрий Совета Председатель нов. А. Н. Косыгин, КПСС ЦК Политбюро член, КПСС ЦК секретарь нов. А. П. Кириленко, КПСС ЦК секретарь нов. К. Ф. Катушев, СССР Министрий Совета Председатела заместитель, СССР Госплана председатель нов. Н. К. Байбаков, СССР Министрий Совета Председатела заместитель нов. В. А. Кириллин, СССР Министрий Совета Председатела заместитель нов. М. А. Лесечко, КПСС ЦК отдела заведующи нов. К. В. Русаков;

Чехословаци Социалистически Республикагара—КПЧ ЦК Хьалхара секретарь нов. Г. Гусак (делегацена керте латтар), КПЧ ЦК Президиума член, ЧССР Федеральни правительства Председатель О. Черник, КПЧ ЦК секретарь нов. А. Индра, ЧССР Федеральни правительства председатела заместитель Ф. Гамоуз, ЧССР планироване министр нов. Ф. Влисак, СССР-ера ЧССР посол нов. В. Коуцкий.

Сесси дIайолаелар юххьанца Советски Союза делегацена керте латтача КПСС ЦК Генеральни секретара нов. Л. И. Брежнева къамаьл а деш.

Сессе балха порядок чIоагIъяь хьнначул тIехьагIа ден повестка тIа латта дешаш дувца болабелар шига дакъа лоацараш.

Заседанешка къамаьлаш дир КПСС ЦК Политбюро члена, СССР Министрий Совета Председатела нов. А. Н. Косыгина, ПОРП ЦК Хьалхарча секретара нов. В. Гомулка, СЕПГ ЦК Хьалхарча секретара, ГДР Пачхьалкхен совета Председатела нов. В. Ульбрихта, ВСРП ЦК Хьалхарча секретара Я. Кадара.

IуйрйиIарча заседане председателал деш вар КПСС ЦК Генеральни секретарь нов. Л. И. Брежнев, Сайрйинарча заседане — БКП ЦК Хьалхара секретарь, НРБ Министрий Совета Председатель нов. Т. Живков.

Керта болаш, новкъосташка долча хьалашка дIабодаш ба сессе болх.

23 апреле ВIаши Экономически новкъостал дара Совета сессе заседане бар КПСС ЦК Политбюро членаш нн. Г. И. Воронов, К. Т. Мазуров, Д. С. Полянский, А. Н. Шелепин, КПСС ЦК Политбюро членалла кандидаташ В. В. Гришин, П. Н. Демичев, Д. Ф. Устинов, КПСС ЦК секретараш нн. И. В. Капитонов, М. С. Соломенцев.

* * *

24 апреле ший болх Москве дIахо бир ВIаши Экономически новкъостал дара Совета сессе дакъа лоацаш Болгаре Халкъа Республика, Монгольски Халкъа Республика, Венгерски Халкъа Республика, Германски Демократически Республика, Польски Халкъа Республика, Румыне Социалистически Республика, Советски Социалистически Республикай Союза, Чехословаци Социалистически Республика коммунистически болхлойи партей кулгалхой а правительствашта керте латтараш а болаш. ДIахо дийцар ВIаши Экономически новкъостал дара Совета членаш долча мехкашна цхьана деладеча гIулакхий формаши методаши дIахо эргайтоахаш тоаярца дувзаденна дола дешаш.

Заседане председателал деш вар ВСРП ЦК Хьалхара секретарь нов. Я. Кадар.

Заседане къамаьлаш дир БКП ЦК Хьалхарча секретара, НРБ Министрий Совета Председатела нов. Т. Живкова, РКП ЦК Генеральни секретара, СРР Пачхьалкхен совета Председатела нов. Н. Чаушеску, КПЧ ЦК Президиума члена, ЧССР Федеральни правительства Председатела нов. О. Черника, МНРП ЦК Хьалхарча секретара, МНР Министрий Совета Председатела нов. Ю. Цеденбала.

ВIаши дIа-юха дагабуллача новкъостала долча хьалашка хул. Сессе заседанеш 25 апреле дIахо ергъа.

(ТАСС).

Художественни самодеятельноста республикански хьажарга кийчлуш ба города Старопромысловски района КИМ цIерагIарча клуба самодеятельноста артисташ.

Сурта тIа: В. И. Ленинах доли илли оалаш ба самодеятельносте дакъа лоацараш.

Д. Васильева сурт.

РЕСПУБЛИКА КХАШКА

Цхьан сахьата сацийтац кхашкара балхаш Надтеречни района «Гвардейский» яхача совхоза механизатораше. Укх дешаша [?] сти юе культураш дIайийна алара шоай низ дIакхоьчар дац 5а цу.

АХКА КХАШКА

БIаьсти юе культураш дIае хьакъоастадьча дагреех дилагIча даькхьIа хIаманш дIайийна баьнаб вай республика кхаш леладеш. Ялйти даера бобоа культураш (хьаьжкIаш йоацаш) ткъо эзар гектара тIа йийнай. ДIадахача шера укх хана йийна хинначул дукхагIа я уж.

ХIаьз хийцна дIаюю латт республика боахамашка гиаваргаш, шекара свекле, баьмадевараш, кхартолаш. Иштта, бархI эзар гектара тIа е езача шекара свеклах 37 процент дIайийна хьнаб, гIаьуаргаш 29 процент йийнай. Къьстта дика вIаштIехьдаьхаш уж балхаш Гудермесски районе. ХIаьхье дIайийна йолаш латт шига уж культураш. ХIаьта Ачхой - Мартана района боахамий кхаш меладераш гIидуургаш дIайийна баьнаб. БIаьсти юеча культураш ятгайш цIерхIемегIа яр — хьажкIаш дIае хахьатIакхаьчай вIаш механизатораша. Уж дIае балабеттаб Ачхой-Мартана, Ведана, Наурский, Шелковской районий боахамаша. Массехк дийнахьа уж дIае болалургба Наьсарен, Сунженски, кхьча районий боахамий кхаш леладераш а. Ерригаш а 76 эзар гектара тIа дIаюргъа хьажкIаш.

Республика боахамий механизатороашта юкъе яха нарж[ай].

ЦхьоалагIча мел цIейха бIаьсти юе культураш дIайийна а баьша накъебаха дага ба уж.

1969 ш. 21 апрель. тIаккхачча бIаьста юе культураш дIаерах [?] (план процентаца).

	ерригa бIаьсти юе культураш	ялтен хIата боахами культураш	хокха свекла	маьнгарган
Ачхой - Мартана	23	89	33	100
Ведана	11	—	—	—
Грозненски	36	96	18	35
Гудермеса	45	25	95	92
МалгIабика	15	100,1	—	6
Надтеречни	[illegible]	92	—	47
Наьсарен	5	18	—	—
Наурски	[illegible]	85	—	66
Ножай - Юрта	5	—	—	23
Советски	—	—	—	—
Сунженски	20	70	—	—
Урус - Мартана	25	91	17	—
Шаьла	[illegible]	70	30	7
Шелковский	[illegible]	45	—	[illegible]
г. Грозный	[illegible]	—	—	—
Ерригача республике	25	78	37	23

боахама цхьалагIча бригада къахьегахой. ХIана цар декъара лакхIа хIабуъ гораша ваь бора. Ялат дIадуча агрегаташ кхай тIа сиша латтаргIйолаш фу, кхашка хьатIакхух укхаза.

Укх сурта тIа шоашту кхай тIа, совхозе семцача хьатIасача лафета чура фу дIачудоксадеш бохка Арцуева Яха, Хамидова ЗIаьнит, Мутахаер [?].

[?] сурт.

ХАНАЛ ХЬАЛХА

Пхи - еаг ди хьалха дар из. Сабенаи шинара совхоза юартIола латта ийнаш бар механизатораш. Из дуо ха хьатIакхевалаьа йистебоала гIертар уж.

Де дезеш ах а дуцна балеш да, — йист звеньевой волча Хасанса Ибрайнина, — шудуьче саа де тха.

Хана дехе хийцдаьча латта свекла дIае волавенна звеньевой шай севльшнкаца И. Хасанова. Из болх дIаболабьча хьаьнарча ал дийнахьа баьлар опыт йола механизатор нормаш йоагIача 12,5 гектара тIа шекара свекле дIайийна.

Цу тайпара дена толамаш даьха культура дIаюе боахача хьнар а. Итт дийнаьх из болх чакхбеша дена шеан дешна доеш кхоачаца гIерт уж.

Из мах бола культура дIаера сухал беш сечча бокха тарщий тIабоийт механизатораша баьте дежаш жамIатара а.

ХIанзаца оаном мел хейте къа доаде йиш яц тха, — йист Ибрахина, хIаьта хьийга кье дука да. Хьалхе а эзбе ааьха латта гуракин Iайн кIера гектара ткъо тонн йолаш органически удобренеш еннай. Цул совгIа, дерригена латта чудолийдуш ший диллед. ХIаьта латтанцара тIоедал соцаре мехаш дьлад, свекла дIае йолаелаш хьа культураце таре хинийтай овсар докедо.

Лоаща ьычча дена къахьегаш хьбоагIа Ачхой - Мартана районе «Самашкинсий» совхоза шолагIча отделене механизаторши.

Цар йоаско дена ю совхоза кулгалхоша а. Даар дина а чам болаш хул станаша, кхы эше хьалаш да. Цудухьа лакхе я цига къахьегама овсарле а.

Хан - ханахьа итогаш ю совхозе механизаторашо беш бола. ДикагIвар цIераш сейхоа Доска тIа дIаязъю, ачхан премеш тел. ХIана шенара свекле тIехьара гектараш дIаюошеш а хьанийIеш дIае хийчуш ба хала лоладераш.

Я. ИСРАИЛОВ.

СИХА ДIАЮВ

Хоза отта ха дIа а дa йолийташ сихха шоай кхартолаш дIае сарнагIбанийнаб Наьсарерча «Экажевский» совхоза Экажкъонгий-Юртарча отделене механизаторашш.

Ийс самалка а укхаза из болх беш. Нагахь санна цар нормагIа мара бена ца бойа шийтта балха ди деваргда. царна коартол дIайийна бевза. ХIаьта Iалина кхоче мичча деппаж иу шийтта дийнахь йоачан хулийтаргьац хьнна.

Цудухьа къахьегама овсарле сов а йоахаш, хьинарегIа къахьегаш доаццъю цар из ха. Коартолаш кхее Iемача бехкъонца болча шоай гIулаккха мастераша Алботачаев АртагIа, Сапралиев Махьмада, Угурчиев Амерхана сменни нормаш на І-шиъ кхоачашъю хIара дена норма, 3,5 гектар йоача 6—7 гектара тIа коартолаш дIа а юеш.

Отделене дерригa коартол дIае еза лаьтта 350 гектар да, хIанзалехьа хIана па эшшаш цкрех атташ дIайийна хьнаб. Кхаь-диъ дийнаь баьб указа из балх.

М. [?].

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР-е [?] РСФСР РАЙОНИ (ГОРОДСКОЙ) ХАЛКЪА СУДИЙ ХАЛКЪА ЗАСЕДАТЕЛАШ ХАРЖАРА ИТОГЕХ БОЛА ХОАМ

1969 шера 10 январерча «РСФСР районни (городской) халкъа судий халкъа заседателаш харжа хоржамаш дара хьагъхьарча» РСФСР Лакхехьарча Совета Президиума Указага а а 1969 шера 13 январерча Нохч-ГIалгIай АССР-е гIолла районни (городской) халкъа судий халкъа заседателаш харжа хоржамаш дара хакал» долча Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума Указага а хьежжа районни (городской) халкъа судий халкъа заседателаш харжара хоржамаш дир республике 1969 шера февраль бетта.

Республике городнашкех юртешкех, предприятешка, учреждешешка, колхозашка, совхозашка граждалий 892 юкъара собрани а из, 2396 халкъа заседатель хоржав.

Хоржача халкъа заседателашта юкъе: кхалнах — 43,3 процент, КПСС членаш членалла кандидатеш — 43,8 процент, ВЛКСМ членаш — 4,3 процент, болхлой — 39,6 процент, колхозхой — 7,2 процент.

Дина вIаштIехьдьнна, политически хьинар чIоагIта айденнача хьалашка, РСФСР, Нохч-ГIалгIай АССР Конституцешa, РСФСР судоустройстве Закон, РСФСР районни (городской) халкъа судеш харжарах йолча Положене ма яхара а долаш чакхдьелар халкъа заседателий хоржамаш.

ХАОТТАМ

Тахан республикин гIоллаи город Грозне хулуш морхаш а йолаш, йоачан а йолаш ха латтаргьа, малхбоалехьара еIонтIа, гIибухех - малхбоалехьарча районашка геттара чIонтIа мух хьаккаргба. Фегара температура республике гIолла 20—26, Грозне 21—23 градус йоахаш йолаш хургьа.

ДIахорча шиа дена цин буса хулуш морхаш а йолаш ха латтаргьа 28 апреле цхьан юкъа догIа далхаргаб, гIийво, гIаьхьача бовраита кхоачин мух хьеккаргба. Буьйса фегара температура 4—9 градус, денашка 18—23 градус йоахаш йолаш хургьа.

Метеостанци.

Редактор М. К. ЛЬЯНОВ.

ТАХАНИ КХОАНЕИ ХУРГДА

26 апреле

В. И. Ленина цIерагIара культура Дворец. 15 сахьат дальча «Хьо мехка гIолла вода» яха СССР-е гIолла кинопутешестви. 19 сахьат 30 минути вьача бал, Концерт, халхараш, массовкаш. Сакъердаме кинофильмаш хьокхораш. Эстрадна оркестраш хургьа лоахаш.

Химикий культура ЦIа. 16 сахьат дальча «Дахье хестию» яхача темах берашта лаьрхIа утренник.

«Красный молот» заводa культура ЦIа. 17 сахьати 30 минути яьлча «Iалмен техникен тахан» яха кинолекторий, 20 сахьат яьлча цхьан актах латтача пьесай сайре.

Н. К. Крупская цIерагIара культура Дворец. 18 сахьат дальча коммунистически кхетам балара лекци.

С. М. Кирова цIерагIара культура Дворец. 11 сахьат дальча «Ленин вайца ва» яха кинофестиваль. 17 сахьат дальча Дворена «Къонал»яхача эстрадна оркестра концерт.

Пролетбата цIерагIара культура ЦIа. 20 сахьат дальча «Алые паруса» яхача Ленинградски вокально-инструментальни ансамбля концерт.

КИМ цIерагIара клуб. 19 сахьат дальча кагирхой самоIа сайре.

27 апреле

В. И. Ленина цIерагIара культура Дворец. 9 сахьат дальча «Ленина васкетаашта тешаме да» яха устни журнал. 11 сахьат дальча артистаншеи режиссераи А. Курбановцеи вIашагIкхетт кагирхой (г. Москва). 15 сахьат дальча Ленински хиноуниверситетa занити. «Ленинах дола дуццараш» яха художественни кинофильм хьокхаргьа.

Химикий культура ЦIа. 11 сахьат дальча «Дахье бахьаи дийтаб ую» яха кинофестиваль. 17 сахьат дальча Ильича дукха дийзача иллешка ладувгIа.

«Красный молот» заводa культура ЦIа. 18 сахьат дальча «Мала хургва» яха тематически сайре. Тайп - тайпарча профессей вахалашца вIашагIкхетар.

Н. К. Крупская цIерагIара культура Дворец. 12 сахьат дальча «Залп Авроры» яха художественни кинофильм хьокхаргьа.

С. М. Кирова цIерагIара культура Дворец. 13 сахьати 30 минути яьлча «Даим дийна ва» яха В. И. Ленинах йола беседа. Документальни кинофильмаш хьокхаргьа.

Пролетбата цIерагIара культура ЦIа. 18 сахьат дальча лекци. Шахматех лоацаш дуцен хьалхе вьзхара Петросянаи Спасскейи юкъера матч. Спорта мастерала кандидат Р. Алимов цхьан хашна массехк шахматистаца ловз.

15-ча участка клуб. 19 сахьат дальча I-ча Мая цIейна хетаь торжественни собрани.

ЛадувгIа, хьажа

РАДИО
26 апреле

7.20 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор. 7.30 — Хоамаш. 7.40 — Москва. 8.15 — «Сердало» газета обзор. 8.25 — Передачий программа. 8.30 — Керда хоамаш (нохчий меттала). 8.40 — Керда хоамаш (эрсий меттала). 8.50 — Керда хоамаш (гIалгIай меттала). 9.00 — Москва. 15.15 — «ВIашагIкхетар» яхача Воскресенске книжкацара дакъа (нохчий меттала). 15.30 — «ДоттагIаш» — йоккхагIча классикий дешн багIараштa (эрсий меттала). 16.00 — «Кавказа гIуйре» яха радиожурнал. 17.00 — Москва. 17.15 — Ленинах илли доах оаха. 17.30 — «Къонал» (эрсий меттала). 18.00 — Юртарча пакъяшка гIолла (нохчий меттала). 18.30 — Беламе иллеши халкхараши. 19.00 — Москва.

ТЕЛЕВИДЕНИ
26 апреле

14.25 — Передачий программа. 14.30 — Отгения фронта бIухой. 15.45 — Гимнастика. Многоборьех йола СССР кубок (маIа ших) Алма-Атера передача. 16.30 — Юртарча клубий дакха лелош. 16.55 — Ваьраштa. Фильм. 17.05 — «Старт». Телевизионни спортивни журнал. 17.45 — Документальни фильм. 19.05 — «Аккорд». Дуцен халкъашта юкъера передача. 19.50 — «Айболит-66» яха художественни фильм. 20.40 — Дуцен халкъашта юкъера обозрени. 20.55 — Передачий программа. 21.00 — Сухово-Кобылин. «Кречински сат йоагIа». Комеде Ленинградски академически театра спектакль.

РАДИО
27 апреле

7.10 — «Грозненский рабочий» газети обзор. 7.20 — Хоамаш. 7.30 — Передачий программаи музыкальни антракта. 7.40 — Москва. 8.15 — «Ленинан некъ» газета обзор. 8.25 — Шоана дукхаеза иллеш. 9.00 — Москва. 15.15 — Передачий программа. 15.20 — «Юртера юрта» яха Михаилова очерк. 15.40 — Ленински преме лауреата дIалоил. Рихтер. 16.00 — Москва. 16.30 — «Литературни Нохч-ГIалгIайче» яха рaльманаьпуск (эрсий меттала). 17.00 — Концерт. 17.30 — «Вай индустриальни иоахи» (гIалгIай меттала). 17.45 — Ахормаш. 18.00 — «Къонал» (гIалгIай меттала). 18.30 — РадиоладувгIархой заьхкаш доле концерт. 19.00 — Москва.

ТЕЛЕВИДЕНИ
27 апреле

14.00 — Берашта. «Хьала гIоа доттагIа» яха художественни фильм. 15.15 — «Алый парус». Берестински. «Натиша». Къонача артетела халкъа театра спектакль (нохчий меттала доахкх). ЙоккхагIа йолча классикий дешн багIараштa йола программа. 16.55 — Музыкальни перерыв. 17.00 — Гимнастика. Многоборьех йола СССР чемпионат (маIа нах). Алма-Атера передача. 18.00 — Телевизионни театр миниатюр. 18.30 — «Чепышева Виктора кто дя» яха художественни фильм. 20.10 — Шоана, беррaш. 20.30 — Передачий программа. 20.35 — Музыкальни перерыв. 20.50 — «ВорхI хьа. Дуцен халкъашта юкъера программа. 21.15 — Шуи пиьсьмойа. Музыкальни передача (нохчий меттала). 21.50 — Советски литературни искусства мастер «Мартирос Сарьян» яха фильм.

РЕДАКЦЕ АДРЕС: г. Грозный, Ленина улица, 11 (3-гIа этаж). Телефонаш: редактора—3-44-66; редактора зам.—3-50-11; бехктокхама секретара—3-34-38; партийни вахарел, культурни, промышленностен отделий—3-42-30; юрта йоахамен письмоий отделий—3-42-28.

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный, ул. Ленина, 11 (3-й этаж). Телефоны: редактора—3-44-66; зам. редактора—3-50-11; ответственного секретаря — 3-34-38; отделов партийной жизни, культуры, промышленности — 3-42-30; отдела сельского хозяйства и писем — 3-42-28.

«Грозненский рабочий» издательстве типографи. Революцин проспект 7/84.

Типография из-ва «Грозненский рабочий», проспект Революции, 7/84.

СФ05101. Заказ № 2045.